

TÜRKİYE'DE TEMEL MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

Hazırlayan: AİŞE AKPINAR
Ekim 2004, Ankara

İÇİNDEKİLER

0401	TEMEL MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİME GİRİŞ	5
040101	Temel Mesleki ve Teknik Eğitimdeki Gelişmeler	6
040102	TMTE ile Genel Eğitim Arasındaki İlişkiler	9
040103	Yeterliliklerin Yapısı	11
040104	Okullar/Eğitim Kurumları	13
040105	Sosyal Taraflar ve İşletmelerin Rollerini	14
040106	Planlama ve Projeksiyonlar	15
040107	TMTE içinde Temel Yollar	16
0402	İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDE TEMEL MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM	16
0403	ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDE TEMEL MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM	17
040301	Giriş Şartları	19
04030101	Eğitime Katılımı Teşvik	20
040302	Müfredat Programları	20
04030201	İçerik ve Sunum	21
04030202	Ölçme ve Değerlendirme	22
04030203	Kalite Güvencesi	22
040303	Öğrenmenin Çıktıları	23
04030301	Kalifikasyon/Belgelendirme	23
04030302	Gelişmeler ve Geçişler	23
0404	ÇIRAKLIK EĞİTİMİ	25
040401	Giriş Şartları	26
04040101	Çıraklık Sözleşmesi	26
04040102	Eğitime Katılımı Teşvik	27
040402	Müfredat Programları	27
04040201	İçerik ve Sunum	28
04040202	Ölçme ve Değerlendirme	28
04040203	Kalite Güvencesi	30
040403	Öğrenmenin Çıktıları	30
04040301	Kalifikasyon/Belgelendirme	30
04040302	Gelişmeler ve Geçişler	31
0405	YAYGIN MESLEKİ EĞİTİM	31
040501	Giriş Koşulları	33
040502	Müfredat Programları	33
040503	Öğrenmenin Çıktıları	35
0406	MESLEK YÜKSEK OKULLARI	35
040601	Giriş Koşulları	37
040602	Müfredat Programları	37
040603	Öğrenmenin Çıktıları	38
0407	LİSANS DÜZEYİNDE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM	38
0408	KAYNAKÇA VE WEB SİTELERİ	39

KISALTMALAR

1. AB	Avrupa Birliği
2. AEV	Avrupa Eğitim Vakfı
3. DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
4. DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
5. İDDG	İş Yeri Denetleme ve Danışma Grubu
6. İNİŞEV	Türkiye İnşaat ve Tesisat İşçileri Eğitim Vakfı
7. İNTES	Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası
8. ISCED	Uluslar Arası Eğitim Sınıflama Standardı
9. İŞ-KUR	Türkiye İş Kurumu
10. KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
11. MEGEP	Mesleki Eğitimi Güçlendirme Projesi
12. METARGEM	Meslekî ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi
13. MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
14. MEKSA	Meslekî Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı
15. MESS	Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası
16. METEM	Meslek Eğitim Merkezi
17. MSK	Meslek Standartları Komisyonu
18. MYO	Meslek Yüksek Okulları
19. NPAA	AB Müktesabatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı
20. ÖSYS	Öğrenci Seçme Sınavı
21. TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu
22. TİSK	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
23. TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
24. TMTE	Temel Mesleki ve Teknik Eğitim
25. TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
26. TÜSSİDE	Türkiye Sanayi Sevk ve İdaresi Enstitüsü
27. UMSK	Ulusal Meslek Standardları Kurumu
28. YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu
29. YÖDGE	Yönetimi Değerlendirme ve Geliştirme Dairesi
30. YOL-İŞ	Türkiye Yol Yapı İnşaat İşçileri Sendikası

ÖNSÖZ

Temel Mesleki ve Teknik Eğitim Raporu, Türkiye İş Kurumu bünyesinde faaliyet gösteren Ulusal Gözlemevi'nin genel koordinasyonunda Avrupa Eğitim Vakfı (AEV)'nin finansman desteğiyle hazırlanmıştır. Raporun hazırlanmasında Ulusal Gözlemevi Yönlendirme Komitesi'nin desteği alınmıştır.

İŞKUR ve Ulusal Gözlemevi yetkilileri başta olmak üzere, Yönlendirme Komitesi üyelerine ve raporun hazırlığına destek veren kişi ve kuruluşlara teşekkür ederim.

Aişe AKPINAR

0401 TEMEL MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİME GİRİŞ

Türkiye’de eğitim sistemi 1973 yılında yürürlüğe giren 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’na göre oluşturulmuştur. Zaman içerisinde bu kanunda bazı değişiklikler yapılmışsa da sistemin ana yapısında ciddi bir farklılaşma olmamıştır.

1739 Sayılı Kanunda mesleki ve teknik öğretimin amacı, öğrencileri “*hem mesleğe hem yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamak*” olarak belirlenmiştir. Bu kanunda eğitim sisteminin “örgün eğitim” ve “yaygın eğitim” olmak üzere iki ana bölümden meydana geleceği de hükme bağlanmıştır. 1986 yılında yürürlüğe giren 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu, mesleki ve teknik eğitimi bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden düzenlemiştir.

Türkiye’de temel mesleki ve teknik eğitim (TMTE);

- Örgün mesleki ve teknik ortaöğretim,
- Çıracılık eğitimi ve
- Ön lisans programlarını (meslek yüksek okulları) kapsamaktadır.

Halen uygulanmakta olan sistemde, meslek öğrenmenin üç yolu bulunmaktadır. Bunlar:

- Örgün eğitim,
- Çıracılık eğitimi ve
- Yaygın eğitimdir.

Türkiye’de TMTE, genelde sekiz yıllık zorunlu temel eğitimden sonra başlar. Öğrenciler 13/14 yaşında zorunlu temel eğitimlerini tamamlamaktadırlar. Örgün mesleki ve teknik liselere giriş yaşı 14/15’tir. Öğrenciler normal şartlarda 16/17 yaşında bu okullardan mezun olmaktadır. Örgün mesleki ve teknik eğitim kurumları, öğretim süresi 3 yıl olan **meslek liseleri** ile 4 yıl olan **teknik liseler** olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Bu okullarda mesleki ve teknik eğitim programları uygulanmaktadır. Ayrıca genel ve mesleki eğitim programlarının birlikte sunulduğu **çok programlı liseler** de mevcuttur.

Çıracılık eğitimine başlayabilmek için öğrencinin 14 yaşını tamamlamış olması gerekir. Ondört yaşını doldurmadan zorunlu eğitimini tamamlayanlardan çıracılık eğitimi yoluyla meslek öğrenmek isteyenler “aday çırak” statüsü ile eğitime alınmaktadır. Çıracılık eğitimi, **mesleki eğitim merkezlerinde** verilmektedir.

Yaygın mesleki eğitime giriş için de zorunlu temel eğitimi tamamlamış olma şartı aranmaktadır. Temel eğitim çağındaki gençler, bu eğitimlerine devam etmek şartıyla yaygın eğitim hizmetlerinden yararlanabilirler. Yaygın mesleki eğitim hizmetleri, bu amaçla kurulmuş kurumlarda (halk eğitim merkezleri gibi) verilmektedir. İhtiyaç olması halinde örgün eğitim kurumları da yaygın eğitim programları uygulayabilirler.

Ayrıca örgün, çıracılık ve yaygın mesleki eğitim hizmetlerinin birlikte sunulduğu **mesleki ve teknik eğitim merkezleri** bulunmaktadır.

Türkiye’de temel mesleki eğitim hizmetlerinin büyük bölümü (MYO’lar hariç) Milli Eğitim Bakanlığı’na verilmektedir.

- Mesleki ve teknik liselerin hemen hemen tamamı,
- Çıracılık eğitimi veren mesleki eğitim merkezlerinin tamamı,
- Yaygın mesleki eğitim hizmeti veren kurumların büyük çoğunluğu,

Milli Eğitim Bakanlığı’nın bünyesinde faaliyet göstermektedir. Diğer bakanlıklara bağlı meslek lisesi sayısı sadece 5’tir. 2003-2004 öğretim yılında özel sektöre ait meslek sayısı ise 22’dir. Aynı öğretim yılında 3.681 mesleki ve teknik lisede öğretim yapıldığı dikkate

alındığında, MEB dışındaki kuruluşların ve özel sektörün örgün mesleki ve teknik eğitimdeki durumu daha iyi anlaşılmaktadır.

Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarını başarıyla tamamlayanlara diploma verilir. Bu diploma iş yaşamına geçiş ve yüksek öğretime devam hakkı sağlar. Çıraklık eğitiminde “kalfalık belgesi” ve “ustalık belgesi” verilir. Kalfalık belgesi alanlar “kalfa”, ustalık belgesi alanlar ise “usta” unvanı ile istihdam edilirler.

Son yıllarda üniversitelerin açtıkları **sürekli eğitim merkezleri** ile yaygın eğitim hizmetlerine ağırlık vermeye başladıkları gözlenmektedir. Bazı yerel yönetimler ile meslek kuruluşları ve diğer kamu kuruluşları da yaygın eğitim hizmetleri sunmaktadırlar. Özel sektörde açılan meslek kurslarının gelişmekte olduğuna dikkat çekmek gerekmektedir. Ayrıca büyük ölçekli özel sektör kuruluşları ile kamu kuruluşlarının kendi personellerine yönelik hizmet içi eğitim birimleri bulunmaktadır.

Meslek yüksek okulları, Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)’nun koordinasyonda faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu okullar, Devlet üniversiteleri ile vakıf üniversitelerinin bünyesinde kurulmaktadır. MYO’ların %97’si Devlet üniversitelerine aittir.

040101 Temel Mesleki ve Teknik Eğitimdeki Gelişmeler

Tarihi Gelişim

Türkiye’de mesleki eğitimin kökleri 13. yüzyılda bir esnaf örgütü olarak ortaya çıkan Ahi Birliklerine kadar gitmektedir. Ahi Birlikleri, ekonomik ve sosyal işlevlerinin yanında, çalışanların genel ve mesleki eğitimlerini de üstlenmiştir. Bugün uygulanmakta olan çıraklık eğitim sistemi Ahi Birliklerine dayanmaktadır.

19. yüzyılda modern anlamda meslek okulları kurulmaya başlamıştır. Kuruluş yıllarında bu okullar merkezi yönetimin müdahalesi olmaksızın yerel birimlerce açılmış, finanse edilmiş ve yönetilmiştir.

Cumhuriyetin kurulmasından (1923) sonra diğer okullarla birlikte meslek okulları da merkezi yönetimin kontrolüne alınmıştır. 1940’lı yılların sonlarından itibaren açılan meslek kurslarıyla becerili işgücü yetiştirilmeye önem verilmiştir. 1960’lı yıllardan itibaren, meslek kursları yanında, ilköğretimlerini tamamlayanların devam ettikleri 1-2 yıl süreli pratik sanat okullarına ağırlık verildiği gözlenmektedir.

1960’lı yıllarda, 5 yıllık ilkokuldan sonra gidilen ve öğretim süresi 5 yıl olan meslek liseleri açılmıştır. Daha sonra bu süre 6 yıla çıkartılmıştır. 1970’li yıllarda öğretim süresi 4 yıl olan teknik liseler sisteme dahil edilmiştir (Bkz. Bölüm 40104).

1977 yılında çıkartılan 2089 Sayılı Kanun ile çıraklık eğitimi mesleki eğitim sistemine dahil edilmiştir. 1986 yılında çıkartılan 3308 Sayılı Meslek Eğitimi Kanunu ise temel mesleki eğitimi; “**örgün**”, “**çıraklık**” ve “**yaygın**” eğitimleri kapsayacak biçimde, bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden düzenlemiştir. 3308 Sayılı Kanun ile ayrıca, örgün, çıraklık ve yaygın mesleki eğitimin planlanmasında, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde sosyal taraflara önemli roller verilmiştir. Bu amaçla, ulusal düzeyde hizmet veren Mesleki Eğitim Kurulu ile il düzeyinde hizmet veren İl Mesleki Eğitim Kurulları oluşturulmuştur (Detay için bakınız Bölüm 040105).

Yaygın eğitim hizmeti sunan temel kurumlar halk eğitim merkezleridir. 1960’lı yıllarda yaygınlaştırılan bu kurumlara, toplum kalkınması için gerekli faaliyetleri yürütme görevi verilmiştir. Bu kapsamda halk eğitimi merkezleri, başta okuma yazma kursları olmak üzere sosyal ve kültürel kurslar düzenlemiş, özellikle eğitim düzeyi düşük kesimlere meslek

kurslarıyla beceri kazandırmışlardır. 1980’li yıllarda uygulanan ve Dünya Bankası’na finanse edilen Yaygın Eğitim Projesi’yle bu kurumların, özellikle sanayi kesiminin ihtiyaç duyduğu becerili işgücünü yetiştirecek biçimde yeniden yapılandırılması amaçlanmıştır. Bazı halk eğitimi merkezleri sanayiye kalifiye eleman yetiştirme konusunda başarı sağlamışsa da genel olarak bu amaç gerçekleştirilememiştir.

Son gelişmeler

Bu bölümde TMTE’de son dönemde gözlenen, sistemin işleyişine etki eden veya edecek olan başlıca gelişmeler özetlenmiştir.

- 2004 yılında mesleki ve teknik eğitim ile ilgili iki önemli mevzuat düzenlemesi yapılmıştır. Bunlardan birincisi, Anayasa Mahkemesi’nin 3308 Sayılı Kanununun iki maddesini iptal etmesi ikincisi ise, TOBB Kanununda mesleki eğitim ile ilgili olarak yapılan yeni düzenlemelerdir.

Anayasa Mahkemesi, 3308 Sayılı Kanunun Geçici 1. maddesinde yer alan “*çıraklık eğitimi kapsamına alınan il ve mesleklerde, kapsama alınma tarihinde bir işyeri sahibi olan ve bu işyerinde filen usta olarak çalışanlara doğrudan ustalık belgesi verilmesine*” ilişkin hükmü iptal etmiştir. Ortaya çıkan yeni hukuki durumda, bu konumda olan kişiler, ancak sınavla ustalık veya kalfalık belgesi alabileceklerdir. Bu iptal kararı ile bazı kişilerin yeterli mesleki bilgi ve beceriye sahip olmadan belge aldığı yönündeki eleştirilere son verilmiştir.

- Meslek kuruluşlarının mesleki eğitimde daha aktif rol almaları konusunda esnaf ve sanatkarlar kesimi öncülük etmiştir. 1991 yılında 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu’nda yapılan düzenlemeyle TESK ve alt teşkilatı, kapsam dışı mesleklerde çıraklık eğitimi yapma ve belge verme yetkisi almıştır. Üretim ve istihdam kapasitesi açısından Türkiye’nin en büyük işveren meslek kuruluşu olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği de benzer bir girişimde bulunmuştur. 01.06.2004 tarihinde yürürlüğe giren “Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu”nda mesleki eğitime ilişkin olarak yapılan düzenlemeler aşağıda özetlenmiştir:

- İl düzeyinde faaliyet gösteren ticaret ve sanayi odaları, Milli Eğitim Bakanlığı’nın izin ve denetiminde, meslek kursları açabilecek veya açılmış kurslara yardımda bulunabilecektir. Ayrıca mesleki-teknik eğitim ve öğretimi geliştirme ve yönlendirme çalışmaları yapmak da sözü edilen kuruluşlara görev olarak verilmiştir.
- Ticaret ve sanayi odaları, kendi üyelerinin işyerleriyle sınırlı olmak üzere, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamına alınmamış meslek dallarında çıraklık eğitimi uygulamasına ilişkin belgeleri düzenleyebileceklerdir.
- Ticaret ve sanayi odalarına kayıtlı işyerlerinde, işyeri açmak için ustalık belgesi aranmayacaktır (Madde-102).
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB); sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünün yetişmesini sağlamak amacıyla üniversiteler, yüksekokullar, mesleki-teknik eğitim kurumları kurabilecek veya kurulmuş olanlara iştirak edebilecektir (Madde-56).
- TOBB, ticaret ve sanayi odalarınca sürdürülen mesleki eğitim hizmetlerinin uyumlu yürütülmesine rehberlik edecektir (Madde-56).
- Ticaret ve sanayi odaları ile borsalar ve TOBB, eğitim-öğretim kurumları açmak üzere vakıf kurabileceklerdir (Madde-80) .

Sözü edilen Kanunun 102. maddesinde “*Ticaret siciline kayıtlı olanlardan 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda öngörülen ustalık belgesi istenmez.*” hükmü yer almıştır. 3308 Sayılı Kanunun 30. maddesinde ise “*Ustalık belgesine sahip olanlar veya bunları işyerlerinde çalıştıranlar bağımsız işyeri açabilirler. İşyeri açmaya izin veren merciler, işyeri*

açmak isteyenlerden ustalık belgesi istemek zorundadırlar.” denilmektedir. Bu hükümler birlikte yorumlandığında, ticaret ve sanayi odasına kayıt yaptırarak işyeri açacak olanlardan ustalık belgesi istenmeyeceği, buna karşın esnaf ve sanatkâr odasına kayıt yaptırarak işyeri açmak isteyenlerden ustalık belgesi isteneceği sonucu doğmaktadır. Bu düzenlemenin, mesleki ve teknik eğitimin imajını zedeleyeceği düşünülmektedir. Ayrıca, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı olması ve aynı sektörde faaliyet gösteren işletmeler arasında haksız rekabete sebebiyet vermesi nedeniyle uygulamada ciddi sorunlara neden olacağı tahmin edilmektedir.

- 2004 yılında örgütlenmeye ilişkin olarak sağlanan önemli gelişmelerden bir diğeri ise, Sağlık Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren sağlık meslek liseleri ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren tarım meslek liselerinin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmasıdır. Böylece meslek liselerinin hemen hemen tümü Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde toplanmıştır.
- AB'nin finanse ettiği ve MEB tarafından yürütülen MEGEP Projesi kapsamında genel liseler ile mesleki ve teknik liselerin birinci sınıfları ortak hale getirilmekte ve bu sınıf “yönlendirme sınıfı” olarak yapılandırılmaktadır. Uygulamanın detayları Bölüm 040102'de anlatılmaktadır.
- Önceki yıllarda, 19 yaşından gün aldıktan sonra çıraklık eğitimine başlayanların sigorta primi, çalışan ve işveren tarafından ödenmekteydi. Nisan-2004'te yapılan bir düzenlemeyle, 19 yaş üstü çırakların da sigorta primleri devlet tarafından ödenmeye başlanmıştır. Bu uygulamanın çıraklık eğitimine ilgiyi artıracığı düşünülmektedir.
- Gençlerin program seçiminde karşılaştıkları en önemli sorun, meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Ayrıca, bireylerin kendi ilgi, istek, yetenek ve yeterliklerine en uygun mesleği seçmelerine yardımcı olacak eğitim, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinde ciddi yetersizlikler olduğu söylenebilir. Bu husular dikkate alınarak, Türkiye İş Kurumu'nun 1992 yılından beri yürütmekte olduğu meslek danışmanlığı hizmetlerinin eğitim ve istihdam sistemleri ile enetegre edilerek sürdürülebilmesi için bir işbirliği protokolü hazırlanmıştır. Söz konusu protokolün önümüzdeki günlerde işçi, işveren ve devlet kesiminden konuyla ilgili kuruluşlarca imzalanması beklenmektedir.¹
- Mesleki ve teknik ortaöğretimde gözlenen diğer bir gelişme ise, MEB tarafından başlatılan “Mesleki ve Teknik Eğitim Mezunlarını İzleme Projesi”dir. 2004 yılında başlayan ve 2005 yılında ilk sonuçlarını vermesi planlanan Proje'nin amacı; mesleki ve teknik öğretim kurumlarından mezun olanların güncel bilişim teknolojileri kullanılarak sürekli olarak izlenmesidir. Bu kapsamda, verilen eğitimin kalitesi, hedeflere ulaşma düzeyi ve programların iş piyasasının ihtiyaçlarına uygunluğu değerlendirilecektir.

Meslek ve teknik eğitim ile ilgili üzerinde halihazırda tartışılan iki önemli konu dikkat çekmektedir:

- Mesleki teknik lise mezunları ya üniversiteye ya da iş yaşamına girmektedirler. Bu okulları bitirenlerin yüksek öğrenime devamları, yıllardır üzerinde tartışılan bir konudur. Bu okul mezunlarının iş yaşamına geçmelerinin doğru olacağını savunanların yanında, söz konusu öğrencilere yüksek öğretimin tamamen açık tutulmasını savunanlar da vardır. Son yıllarda meslek lisesi mezunlarının, alanlarının devamı mahiyetindeki meslek yüksek okullarına devamlarının teşvik edilmesi yönünde önemli adımlar (sınavsız geçiş gibi)

---

¹Protokülü imzalayacak kurumlar: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi (KOSGEB), Mili Produktivite Merkezi (MPM), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK), Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ).

atılmıştır. Ancak, bu öğrencilerin alanlarının devamı mahiyetinde sayılabilecek bazı fakültelere geçişlerini güçleştiren düzenlemeler halen mevcuttur.

- Meslek yüksek okulları ile teknik liselerde okutulan programların içeriği, halihazırda tartışılan diğer bir konudur. Öğrencilere kazandırılan mesleki yeterlilikler açısından bazı bölümlerdeki teknik lise programlarının meslek yüksek okulu programlarından daha üst düzeyde olduğu söylenebilir. Teknik liselerin donanımı da genelde meslek yüksek okullarından daha iyidir. Bu durumda teknik lise mezunlarının meslek yüksek okuluna geçişlerinin amacı tartışılır hale gelmiştir.

040102 Temel Mesleki ve Teknik Eğitim İle Genel Eğitim Arasındaki İlişkiler

Ortaöğretim düzeyindeki temel mesleki eğitim ile genel eğitim, aralarında geçiş bulunmayan iki ayrı kanal biçiminde yapılandırılmıştır. İlköğretimi tamamlayan gençler, bunlardan birini tercih ederler. Ortaöğretim düzeyinde bu eğitim türleri arasında yatay geçiş bulunmamaktadır.

Genel liseler ile mesleki ve teknik liselerin “ortak genel kültür dersleri” hemen hemen aynıdır ve bunlarda aynı müfredat uygulanır. Bu gruptaki derslerin büyük çoğunluğu birinci sınıfta okutulur. Bu yapı, genel liseler ile mesleki ve teknik liselerin birinci sınıflarının ortak hale getirilmesi çalışmalarına uygun zemin hazırlamaktadır.

MEGEP Projesi kapsamında, genel liseler ile mesleki ve teknik liselerin birinci sınıfı ortak hale getirilmekte ve bu sınıf “yönlendirme sınıfı” olarak yapılandırılmaktadır. Bu yeniliğin pilot uygulaması 2004-2005 öğretim yılında devam etmektedir. Bu çalışmayla öğrenciler, yönlendirme sınıfını tamamladıktan sonra devam edecekleri okul türleri ile bölümlerini/alanlarını seçeceklerdir. Bu konuda bir hususa dikkat çekmekte yarar görülmektedir. Türkiye, 1970’li yıllarda ortaöğretim kurumlarının birinci sınıfını ortak hale getirip, okul ile alan/bölüm seçimini ikinci sınıfa bırakan bir yapı oluşturmayı denemiş, ancak başarılı olamamıştır. 1990’lı yılların ortalarında liselerin birinci sınıflarını “yönlendirme sınıfı” olarak yapılandırmayı denemiş, yine başarı sağlayamamıştır. Sözü edilen uygulamaların başarılı olamamasının sebeplerini araştıran herhangi bir çalışma mevcut değildir.

Müfredat programları incelendiğinde genel liselerin öğrencilerini akademik mesleklere hazırlayan temel bilgi ve becerilerle; mesleki ve teknik liselerin ise, mesleki bilgi ve becerilerle donattığı görülmektedir. Böylece, genel lise mezunlarının akademik; mesleki ve teknik lise mezunlarının ise mesleki beceri yönlerinin daha fazla geliştiği söylenebilir.

Genel lise ile mesleki ve teknik lise mezunları, meslek yüksek okullarında aynı programlara devam edebilmektedirler. Bu durum, eğitim türleri arasındaki ilişki açısından ilginç bulunmaktadır.

Genel liseler ile mesleki ve teknik liseleri, sayısal gelişmeler açısından karşılaştırdığımızda aşağıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır. 1990-2004 döneminde ortaöğretimdeki öğrenci sayısında azımsanamayacak artışlar sağlanmıştır. Özellikle 1990-1995 arasında sağlanan artışın hem yüksekliği hem de bu artışın genel ve meslek liselerine göre dağılımı dikkat çekmektedir. Dikkat çeken diğer bir husus, 2000’li yıllarda öğrenci sayısında sağlanan artışın genel eğitimde yoğunluk göstermesidir (Tablo-1).

Tablo-1 Ortaöğretim Öğrencilerinin Genel ve Mesleki-Teknik Eğitim Okullarına Göre Dağılımı (1990-2004)

Eğitim türü		1989-1990	1994-1995	1999-2000	2003-2004
Genel ortaöğretim	Öğrenci sayısı	750.091	1.226.519	1.506.379	2.463.923
	%	58,0	57,7	61,6	68,6
Mesleki ve teknik Öğ.	Öğrenci sayısı	542.956	897.779	938.028	1.129.481
	%	42,0	42,3	38,4	31,4
TOPLAM	Öğrenci sayısı	1.293.047	2.124.298	2.444.407	3.593.404
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: İlgili yıllara ait MEB Sayısal Veriler

1990-2004 arasında ortaöğretimdeki öğrenci sayısı %177,9 artmıştır. Bu artış genel liselerde %228,5; mesleki ve teknik liselerde ise % 108,0'dır.

Genel ve meslek liselerindeki öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı Tablo-2'de verilmiştir. 1990-2000 yılları arasında mesleki ve teknik liselere devam eden kız öğrencilerin oranında önemli bir artış olduğu gözlenmektedir. Ancak 2000 yılı sonrasında bu eğilimin tersine döndüğü dikkat çekmektedir.

Tablo-2 Genel ve Mesleki Teknik Ortaöğretimde Öğrencilerin Cinsiyete Göre Oransal Dağılımı

Eğitim türü		1989-1990	1994-1995	1999-2000	2003-2004
Genel ortaöğretim	Erkek (%)	56,9	58,3	57,5	57,4
	Kız (%)	43,1	41,7	42,5	42,6
Mesleki ve teknik Öğ.	Erkek (%)	69,3	65,5	61,3	63,0
	Kız (%)	30,7	34,5	38,7	37,0
TOPLAM	Erkek (%)	62,3	61,4	58,9	59,2
	Kız (%)	37,7	38,6	41,1	40,8

Kaynak: İlgili yıllara ait MEB Sayısal Veriler

Genel ve mesleki teknik eğitim arasındaki ilişkiyi mezunlarının iş yaşamındaki durumları bakımından değerlendirmekte yarar görülmektedir. DİE'nin 2003 yılı verilerine göre, toplam çalışanlar içinde genel lise mezunlarının oranı %10.56 ve meslek lisesi mezunlarının oranı ise %8.21'dir. Öte yandan aynı yıl için toplam işsizler içinde genel lise mezunlarının oranı %13.60, meslek lisesi mezunlarının oranı ise %9.75'dir (Tablo-3). Görüldüğü üzere, gerek istihdam ve gerek işsizlik oranları bakımından genel ve meslek lisesi mezunları birbirine yakın bir durum sergilememektedir. Ancak bu verilerin, çağ nüfusunun 2/3'ünün genel liselere, 1/3'ünün ise meslek liselerine gittiği gerçeği ışığında değerlendirilmesinde yarar vardır.

Yukarıdaki verilere, çıraklık ve yaygın mesleki eğitim kapsamındakiler dahil değildir.

Tablo-3 Çalışan ve İşsizlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

	Eğitim Durumu									
	Ortaöğretim Öncesi		Genel Lise		Meslek Lisesi		Ortaöğretim Sonrası		Toplam	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Çalışan	14844	70,19	2234	10,56	1736	8,21	2333	11,03	21.147	100,00
İşsiz	1621	65,02	339	13,60	243	9,75	290	11,63	2.493	100,00

Kaynak: DİE, Hanehalkı İşgücü Veritabanı, 2003

040103 Yeterliliklerin yapısı

Mevcut yapı içinde; örgün MTE ile çıraklık ve yaygın eğitim kurumları, bu kurumlarda okutulan programlar, program sonucunda verilen belgeler ve belgeler arasındaki denkliğin esasları yasayla belirlenmiştir. Ancak eğitim programlarıyla kazandırılan yeterlilikler, ulusal yeterlilik düzeyleri, bu yeterliliklerin üçlü yapıda oluşturulmuş ulusal bir otorite tarafından tanınması, belirli aralıklarla güncelleştirilmesi gibi hususları düzenleyen ulusal bir sistem henüz kurulamamıştır. Bu hususları bir sistem bütünlüğü içerisinde düzenlemesi beklenen *Ulusal Yeterlilikler Sisteminin* kuruluş çalışmaları devam etmektedir (Bkz. Ulusal Yeterlilikler Sisteminin Kurulması).

Temel mesleki ve teknik eğitim düzeyinde ulaşılabilen en üst yeterlilik, meslek yüksek okullarında kazandırılmaktadır. TMTE kapsamında ayrıca, meslek liseleri ve teknik liseler yer almaktadır. Çıraklık dahil olmak üzere, örgün ve yaygın mesleki eğitim düzeyleri, her bir düzeyde verilen belgeler ve mezunların eğitime/istihdama geçişleri aşağıdaki çizelgede verilmektedir.

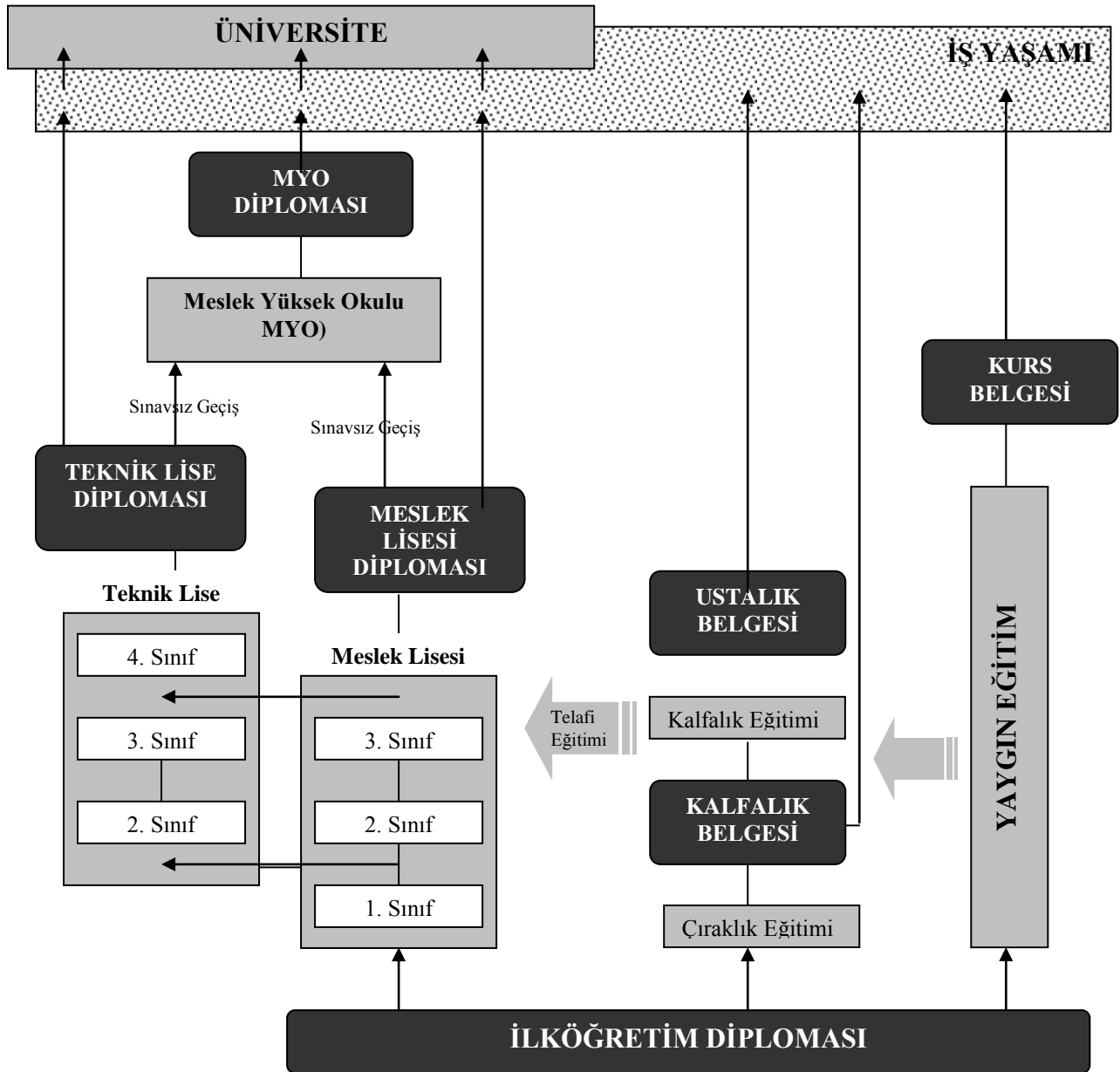
Eğitim Düzeyi	Verilen Belgeler	Devam Eğitim/İstihdama Geçiş	
Örgün Mesleki Teknik Eğitim			
1. Meslek Lisesi (ISCED 3)	<ul style="list-style-type: none"> Meslek Lisesi Diploması Ustalık Belgesi (sınavla)	<ul style="list-style-type: none"> İş yaşamı Yüksek Öğretim (MYO ve üniversite)	
2. Teknik Lise (ISCED 3)	<ul style="list-style-type: none"> Teknik Lise Diploması Ustalık Belgesi (doğrudan) İş Yeri Açma Belgesi (doğrudan)	<ul style="list-style-type: none"> İş yaşamı Yüksek Öğretim (MYO ve üniversite)	
3. Meslek Yüksek Okulu (ISCED 4)	<ul style="list-style-type: none"> MYO Diploması	<ul style="list-style-type: none"> İş yaşamı Yüksek Öğretim(üniversite)	
Çıraklık Eğitimi			
Çıraklık Eğitimi	1. Kalfalık Eğitimi	<ul style="list-style-type: none"> Kalfalık Belgesi	<ul style="list-style-type: none"> İş yaşamı
	2. Ustalık Eğitimi	<ul style="list-style-type: none"> Ustalık Belgesi Lise Diploması (Telafi eğitiminden sonra)	<ul style="list-style-type: none"> İş yaşamı Yüksek Öğretim (MYO ve üniversite)
Yaygın Eğitim			
1. Yaygın Eğitim Kursları	<ul style="list-style-type: none"> Kurs Bitirme Belgeleri	<ul style="list-style-type: none"> İş yaşamı	

Temel mesleki ve teknik eğitim sürecinde kazandırılan tüm yeterlilikler ikili amaca (iş yaşamı ve üniversite) hizmet etmektedir. Bu programları bitirenler doğrudan iş yaşamına girebilecekleri gibi bir üst eğitime de devam edebilmektedirler. Çıraklık ve mesleki yaygın

eğitim ise kişiyi öncelikle istihdama hazırlayan yeterliliklerle donatmaktadır. Çıraklık eğitimini bitirerek ustalık belgesi alanlar, telafi eğitimini tamamladıktan sonra meslek lisesi diploması alabilmektedirler. Böylece bu kişilerin de yüksek öğretime devam etmeleri mümkün olmaktadır.

Temel mesleki ve teknik eğitim ile diğer ana yollar, verilen belgeler ve geçişler Őema-1’de gösterilmektedir.

Őema-1- TMTE’de Eğitim Yolları ve Ulaşılan Belgeler

Ulusal Yeterlilikler Sisteminin Kurulması

Ulusal Yeterlilikler Sisteminin oluşturulması, MTE’nin modernizasyonu kapsamında son on yıldır gündemde olan bir konudur. Ulusal Yeterlilikler Sistemini oluşturan fonksiyonların

düzenlenmesi (üçlü yönetim, yeterliliklerin tanınması, eğitim standartlarının belirlenmesi, ölçme-değerlendirme, belgelendirme vb.) ve gerekli araçların oluşturulması (ulusal yeterlilikler/meslek standartları, ölçme araçları, eğitim programları, eğitim materyalleri vb.) konusunda önemli çalışmalar yapılmış olmakla beraber henüz bir sistem kurulamamıştır.

Bu konuda gerçekleştirilen en kapsamlı çalışmalardan birisi, 1995-2000 yılları arasında Türkiye İş Kurumu'nun Dünya Bankası'nca sağlanan kredi desteği ile yürüttüğü İstihdam ve Eğitim Projesi'dir. İstihdam ve Eğitim Projesi kapsamında, konuyla ilgili kamu kurumları ile işçi ve işveren örgütleri arasında imzalanan Ulusal Protokol uyarınca Meslek Standartları Komisyonu (MSK) oluşturulmuştur². MSK'nin koodinasyonunda;

- 250 meslek standardı/mesleki yeterlilik,
- 250 sınav soru bankası (yazılı ve pratik sınavlar için),
- Ölçme ve değerlendirme prosedürleri

geliştirilmiştir. Proje kapsamında ayrıca üçlü yapıda, idari ve mali bakımdan özerk "Ulusal Meslek Standartları Kurumu (UMSK)"nin oluşturulması ve işletilmesi amaçlanmıştır. MSK tarafından ilgili tüm tarafların etkin katılımı ile, UMSK Kanun taslağı hazırlanmıştır. Ancak, bir yandan meydana gelen hükümet değişiklikleri, öte yandan Türk Standartları Enstitüsü (TSE)'nin kurumsal yetki kaybına uğradığı gerekçesiyle başlattığı anti-lobi çalışmaları sebebiyle kurumlaşma çalışmalarından bugüne kadar sonuç alınamamıştır. Proje 2000 yılının ortasında bitmiş olmasına rağmen, MSK'nin kurumlaşma çalışmaları halen devam etmektedir.

Bu konuda gerçekleştirilen ikinci önemli çalışma ise AB'nin finansman desteği ile MEB tarafından yürütülen MEGEP Projesi'dir. Projenin başlıca amaçlarından birisi, Ulusal Yeterlilikler Sisteminin kurulmasıdır. MSK'nin yönlendirmesiyle, MEGEP Projesi kapsamında bu yönde yürütülecek çalışmaların İstihdam ve Eğitim Projesi kapsamında daha önce yürütülen çalışmalar ile ilişkilendirmesi sağlanmıştır. Bu girişim, olası bir dublikasyon riskini ortadan kaldırması bakımından olumlu bir gelişme olarak görülmektedir..

MEGEP Projesi kapsamında konuyla ilgili olarak, ilgili tarafların temsilcilerinden oluşan bir Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Bu grup, daha önce MSK tarafından yürütülen çalışmaları ve Avrupa Birliği ülkelerindeki sistemleri de inceleyerek Türkiye için uygun bir model önerisi üzerinde çalışmaktadır. Konuyla ilgili çalışmalar; başta MSK olmak üzere, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği ve DPT ile işbirliği içinde yürütülmektedir.

Ulusal Meslek Standartları Kurumu'nun kurulması hususu ayrıca, AB Müktesabatinin Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı (NPAA)'nda orta vadeli hedefler arasında gösterilmiştir.

040104 Okullar/Eğitim Kurumları

Türkiye'de ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik okullar;

- Öğretim süresi üç yıl olan *meslek liseleri* ile
- Öğretim süresi dört yıl olan *teknik liseler*

olmak üzere iki ana grupta toplanır. Teknik liselerin birinci sınıfları, meslek liselerin birinci sınıfları ile aynıdır. Meslek liselerinin birinci sınıfını belirleyen standardın üzerindeki bir başarıyla tamamlayanlar, teknik liselere girmeye hak kazanırlar.

² MSK'nin üyeleri: Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı, (MEKSA-gözlemci üye olarak)

Bazı meslek liselerinde hazırlık sınıfı bulunmaktadır. Bunlara *Anadolu meslek lisesi* adı verilmektedir. Hazırlık sınıfında öğrencilere, derslerini bir yabancı dilde sürdürebilme becerileri kazandırılmaktadır. Bu okullarda meslek dersleri, öğrencinin hazırlık sınıfında öğrendiği yabancı dilde okutulmaktadır. Anadolu meslek lisesinin birinci sınıfını belirli bir başarı düzeyinin üzerine çıkararak tamamlayanlar, *Anadolu teknik liselerine* giriş hakkı kazanmaktadırlar. Meslek liseleri ile Anadolu meslek liselerinin, Teknik liseler ile Anadolu teknik liselerinin müfredat programları, yabancı dil dersi dışında aynıdır.

Genelde küçük yerleşim birimlerinde açılan *çok amaçlı liselerde* ise genel ve mesleki eğitim programları aynı kurum çatısı altında sunulmaktadır.

Mesleki ve teknik liselerde okuyan öğrenciler beceri eğitimlerini okul bünyesindeki atölyelerde ve işletmelerde alırlar. Bu kurumlar, Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan yönetmeliklere göre yönetilir. Programların açılması için bakanlıktan izin alınması gerekmektedir.

Meslek yüksek okulları, ön lisans düzeyinde eğitim veren ve süresi iki yıl olan mesleki ve teknik eğitim kurumlarıdır. Bu okullara mesleki ve teknik lise mezunları sınavsız, genel lise mezunları ise sınavla kayıt yaptırabilmektedir.

Çıraklık eğitimi hizmetleri *mesleki eğitim merkezlerinde* verilmektedir. Çıraklık eğitiminden yararlanmak isteyenler teorik eğitimlerini mesleki eğitim merkezlerinde, beceri eğitimlerini ise işyerlerinde görürler. İşyerindeki beceri eğitimi, mesleki eğitim merkezlerinde görevli öğretmenler tarafından izlenir.

Türkiye'de hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim veren çok sayıda yaygın mesleki eğitim kurumu bulunmaktadır. Bunlardan hedef kitlesi en geniş olan ve her ilçede bulunan yaygın eğitim kurumu, *halk eğitimi merkezleridir*. Ayrıca, *pratik sanat okulları*, *olgunlaşma enstitüleri*, *yetişkinler teknik eğitim merkezleri* ve *özel kurslar* ile üniversiteler bünyesinde kurulan *sürekli eğitim merkezleri* de yaygın eğitim hizmetleri sunmaktadır. İhtiyaç olması halinde, örgün mesleki ve teknik okullarında da yaygın eğitim hizmetleri verilmektedir.

3308 Sayılı Kanun'da 2001 yılında yürürlüğe giren 4702 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik; örgün, çıraklık ve yaygın eğitim hizmetlerinin birlikte sunulduğu bir eğitim kurumunun oluşturulmasını öngörmektedir. *Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi* adı verilen bu kurumların oluşturulmasında önemli gelişmeler sağlanmış, 55'i çıraklık eğitimi veren olmak üzere toplam 149 eğitim kurumu Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezine dönüştürülmüştür.

MEGEP Projesi kapsamında hazırlanan temel eğitim sonrası ortak sınıf uygulamasıyla ortaöğretim kurumlarının süresi bir yıl artırılmaktadır. Böylece, meslek lisesi mezuniyeti için temel eğitim sonrasında 4 yıl okumak gerekecektir. Bu süre Anadolu meslek liseleri için 5, Anadolu teknik liseler için ise 6 yıl olacaktır.

040105 Sosyal taraflar ve işletmelerin rolleri

Türk mesleki ve teknik eğitim sistemi, yasal düzenlemeler ve gerekli mekanizmalar bakımından sosyal tarafların katılımına imkan verecek bir yapıda oluşturulmuştur.

Sosyal tarafların mesleki eğitimin *planlanması*, *geliştirilmesi* ve *değerlendirilmesine* katılımı, üçlü yapıda oluşturulmuş mesleki eğitim kurulları kanalıyla olmaktadır. 3308 Sayılı Kanun uyarınca ulusal düzeyde ilgili tüm tarafların temsil edildiği *Mesleki Eğitim Kurulu* kurulmuştur³. Bu kurul; mesleki ve teknik eğitime ilişkin konularda (mevzuat düzenlemeleri,

³ Mesleki Eğitim Kurulu'nun üyeleri: MEB'nin mesleki eğitimle görevli müsteşar yardımcıları, İçişleri Bakanlığı müsteşar yardımcısı, Maliye Bakanlığı müsteşar yardımcısı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı müsteşar yardımcısı, Sağlık Bakanlığı müsteşar yardımcısı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müsteşar yardımcısı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı müsteşar

eğitim ihtiyacının tespiti, eğitim programlarının içerikleri, mesleki eğitim yapılacak alanların tespiti vb.) Milli Eğitim Bakanlığına görüş bildirir. 3308 Sayılı Kanun uyarınca ayrıca, **İl Mesleki Eğitim Kurulları** oluşturulmuştur. Bu kurullar da l yapıda olup, aynı görevi il düzeyinde yapmaktadır. İl ve ulusal düzeyde görev yapan bu kurulların sekreteryası MEB’ınca yapılmaktadır.

Sosyal taraflar ayrıca, mesleki eğitimin planlanmasında önemli rol oynayan Milli Eğitim şuraları, Meslek Standartları Komisyonu, Beş Yıllık Kalkınma Planları’nın hazırlık çalışmaları gibi platformlara da katılmaktadırlar.

Mesleki eğitimin sunumu ise doğrudan eğitim kurumları ve işletmeler tarafından yapılmaktadır. ıracılık eğitimin pratik kısmı ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında okuyan gençlerin beceri eğitimi işletmelerin sorumluluğundadır. 3308 Sayılı Kanunda yapılan son düzenlemeyle, 200 ve daha fazla sayıda personel çalıştıran işletmelere eğitim birimi kurma zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu işletmeler ayrıca, işletmede verilecek beceri eğitimi için, ustalık yeterliliğine sahip ve iş pedagojisi eğitimi almış “usta öğretici” veya “eğitici personel” görevlendirmekle yükümlüdür. İşyerinde verilen eğitimin değerlendirilmesi işletmelerce yapılmaktadır. ıracılık eğitimi kapsamında yapılan kalfalık ve ustalık belgesi sınavlarına öğretmenlerin yanında işveren temsilcileri katılmaktadır. Sınav komisyonlarında işçi temsilcileri yer almamaktadır.

Sosyal taraflar ve işletmeler, mesleki ve teknik eğitimin finansmanında da bazı roller üstlenmişlerdir. İşletmede sunulan pratik eğitimin tüm masrafları işletmelerce karşılanmaktadır. 3308 Sayılı Kanun uyarınca; örgün ve yaygın mesleki eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla 1986 yılında MEB bünyesinde bir fon kurulmuştur. Fona meslek kuruluşları ve işletmelerin katkı vermesi hükme bağlanmıştır. Bu fon 1986-2000 yılları arasında uygulamada kalmış, 2000 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında Hkmetin bu şekildeki fonları genel bütçeye devretme kararı kapsamında kaldırılmıştır. Fonun kaldırılmasında, katkı sağlayan meslek kuruluşlarının Fonun yönetiminde yer almamaları, toplanan kaynağın harcanmasında saydam bir prosedürün uygulanmaması ve amacının dışında kullanılması gibi şikayetlerin etkili olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, sosyal tarafların mesleki eğitime katılımı bakımından mevcut yasal düzenlemelerin ve mekanizmaların yeterli olduğu söylenebilir. Bu mekanizmaların çoğunun iştışari olması ve tarafların rollerine yeterince hazır olmaması sebebiyle etkinlik düzeyleri düşüktür. Söz konusu mekanizmaların etkinliğinin artırılması konusunda gelişmeye ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu husus, ETF tarafından 2003 yılında yaptırılan Eř Uzman çalışmasında da ortaya konulmuştur (Bkz. Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim ile İstihdamda Sosyal Diyalog Raporu).

040106 Planlama ve Projeksiyonlar

1973-1977 dönemini kapsayan nc Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda Türkiye, 22 yıllık perspektif içerisinde, 1995 yılında ortaöğretimdeki öğrencilerin %65’inin mesleki ve teknik eğitime, %35’inin ise genel eğitime devam etmesini öngörmüştür. 1994-1995 ğretim yılındaki gerçekleşme oranları, genel orta öğretimde %57,7, mesleki ve teknik orta öğretimde

---

yardımcısı, Turizm Bakanlığı müsteşar yardımcı, Devlet Planlama Teşkilatı, MEB’nın mesleki eğitim ile ilgili genel müdürleri, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, en çok işvereni temsil eden işveren sendikaları konfederasyonu, en çok işçiyi temsil eden işçi sendikaları konfederasyonu, Bankalar Birliği, Yüksek ğretim Kurulu temsilcisi, Türkiye Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Mali müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirleri Odaları Birliği.

ise %42,3'tür. 2003-2004 öğretim yılında mesleki ve teknik eğitime devam eden öğrencilerin ortaöğretim içerisindeki payı %31.4'e gerilemiştir.

Tablo-4 Eğitim Türlerine Göre Ortaöğretimde Okullaşma Oranları

Öğretim yılı	Çağ nüfusu (bin)	Ortaöğretimdeki öğrencilerin eğitim türlerine göre oransal dağılımı (%)			Ortaöğretimde okullaşma oranları (%)		
		Genel Eğitim	MTE	Toplam	Genel Eğitim	MTE	Toplam
1988-1989	3.387	58.2	41.8	100.0	20,5	14,7	35,2
1989-1990	3.702	56.5	43.5	100.0	20,3	15,6	35,9
1993-1994	4.071	57.1	42.9	100.0	26,5	19,9	46,4
1994-1995	4.009	57.7	42.3	100.0	30,6	22,4	53,0
2000-2001	4.049	65.4	34.6	100.0	42,1	22,3	64,4
2003-2004	3.992	68.6	31.4	100.0	61,7	28,3	90,0

Kaynak: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)
Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)
Milli Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, 2004-2005 öğretim yılı için belirlenen plan hedeflerinden önemli sapmalar olmuştur. 2004-2005 öğretim yılında %38.7 olarak hedeflenen genel orta öğretimdeki okullaşma oranı, 2003-2004 öğretim yılında %61.7'ye ulaşmıştır. Buna karşın 2004-2005 öğretim yılında %33.8 olarak planlanan mesleki ve teknik ortaöğretimdeki okullaşma oranı, 2003-2004 öğretim yılında %28.3 olarak gerçekleşmiştir.

1980'li yılların sonunda çıraklık eğitime devam edenlerin sayısında hızlı bir yükselme yaşanmıştır. 1985-1986 öğretim yılında 8.620 olan çıraklık eğitime devam edenlerin sayısı, 1989-1990 öğretim yılında 121.596'ya yükselmiştir. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanı'nın 1990 Yılı Bütçe Konuşması'nda 1992 yılı sonunda çıraklık eğitime devam edeceklerin sayısının 525.000 olarak hedeflendiği belirtilmiştir. Bu yıllarda çıraklık eğitiminin sistem içerisinde meslek liseleri kadar ağırlığı olan bir eğitim türü olarak düşünüldüğü, ortaöğretim kurumlarında ulaşılamayan mesleki ve teknik eğitime ilişkin hedeflerin çıraklık eğitimi yoluyla kapatılmasının tasarlandığı söylenebilir. Ancak, 1990'lı yılların ortalarında çıraklık eğitime devam edenlerin sayısındaki artış durmuş, 2000'li yıllardan itibaren de azalma eğilimine girmiştir.

Kalkınma planlarında yaygın eğitimin geliştirilmesi hususunda bazı politikalar yer almakla beraber, somut hedefler ortaya konulmamaktadır.

040107 Temel Mesleki ve Teknik Eğitim içinde Temel Yollar

Temel Mesleki ve Teknik Eğitim içinde Temel Yollar için bakınız Ek-1. Ekteki diyagramda Türk Milli Eğitim Sistemi, ilköğretim, genel ortaöğretim ve lisan öğretimini de içerecek şekilde bir bütün olarak gösterilmektedir.

0402 İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDE TEMEL MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

Türkiye'de ilköğretim ikinci kademedeki mesleki eğitim verilmemektedir. İlköğretim 4-8. sınıflarında okutulan "İş ve Teknik Eğitim Dersi", temel meslek eğitimi sayılabilecek mahiyette değildir.

0403 ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDE TEMEL MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

Örgün mesleki ve teknik ortaöğretim, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde oluşturulmuş üç ana hizmet biriminin koordinasyonunda yürütülmektedir. Bunlar:

- ◆ Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü,
- ◆ Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü,
- ◆ Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'dür.

Sözkonusu ana hizmet birimlerine bağlı olarak eğitim veren ortaöğretim kurumları 040104-Okullar/Eğitim Kurumlar bölümünde açıklanmıştır.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında öğrenim süresi 3 ve 4 yıl olan iki temel program uygulanmaktadır. Bu programların birinci sınıfları ortaktır. Her iki programda pratik eğitim birbirine yakın olmakla beraber, dört yıllık programlarda teorik meslek dersleri ile fen ve matematik dersleri daha fazladır.

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ile mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencilerinin beceri eğitimlerini iş yerlerinde tamamlamalarına fırsat tanınmış ve bunun için gerekli alt yapı hazırlanmıştır. Meslek liselerinin son sınıfında beceri eğitimine ayrılan süre genelde haftada 24 saattir. Böylece, öğrencilerin beceri eğitimlerini haftada üç gün süre ile iş yerlerinde yapmalarına fırsat tanınmaktadır.

Mesleki ve teknik liselerde tam zamanlı eğitim yapılmaktadır. Ancak, açık öğretim yoluyla da mesleki ve teknik eğitim hizmetleri sunulmaktadır.

Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretimin iki temel amacı bulunmaktadır. Bu programlar öğrencileri;

- yüksek öğretime
- hayata ve iş alanlarına,

hazırlanmaktadır. Dört yıllık programlarda öğrencilere özellikle alanlarında lisans düzeyinde yüksek öğretime devam edebilme yeterliliklerinin daha üst düzeyde kazandırıldığı söylenebilir.

Mesleki ve teknik liseler, esas itibarıyla farklı mesleklerdeki programları uygulayabilecek şekilde oluşturulmuştur. Uygulamada ise bazı okulların sektör spesifik hale getirildiği görülmektedir (yapı meslek lisesi, kimya meslek lisesi, motor meslek lisesi, tekstil meslek lisesi vb.). Örneğin sadece tekstil programlarını uygulayan okullar vardır ve bunlara tekstil meslek lisesi adı verilmektedir. Ancak, tekstil meslek lisesinde uygulanan programın; birden fazla programı birden uygulayan bir meslek lisesindeki tekstil programından farkı yoktur. Buna karşın sektör spesifik okulların ilgili sektör ile işbirliğinin daha etkin olduğu söylenebilir.

Sayısal Veriler

1990, 1995, 2000 ve 2004 yılları için mesleki ve teknik orta öğretimdeki sayısal veriler genel orta öğretim ile birlikte bölüm 040102'de verilmiştir. Tablo-5'te ise son iki öğretim yılına ait veriler okul türü bazında sunulmaktadır.

Tablo-5 Mesleki ve Teknik Eğitimde Sayısal Gelişmeler

Okul Türü	Öğretim yılı / Öğrenci Sayıları		Artış (%)
	2001-2002	2003-2004	
Endüstri Meslek Lisesi	249.312	275.429	10,5
Kız Meslek Lisesi	79.637	103.854	30,4
Ticaret Meslek Lisesi	169.626	159.783	-5,8
Açıköğretim Lisesi	77.186	142.194	84,2
Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi		31.897	
Çok Programlı Lise	139.240	159.402	14,5
Diğer Mesleki ve Teknik Liseler	232.357	256.922	10,6
TOPLAM	947.358	1.129.481	19,2

Kaynak: MEB, İlgili yıllara ait MEB Sayısal Veriler

Tablo-5'te görüldüğü üzere, son iki öğretim yılında mesleki ve teknik liselere devam eden öğrenci sayısı 182.123 artarak 1.129.481'e ulaşmıştır. İki yılda sağlanan oransal artış %19,2'dir. Açık öğretim dışındaki mesleki ve teknik liselerde sağlanan oransal artış ise %13,5'tür. 2001-2002 ile 2003-2004 öğretim yılları arasında öğrenci sayılarındaki en yüksek artış, açık mesleki ve teknik liselerde (%84,2) meydana gelmiştir.

2001-2002 öğretim yılında mesleki ve teknik liselere 298.178 öğrenci yeni kayıt yaptırırken, bu sayı 2003-2004 öğretim yılında %19,5'lik artışla 356.265'e yükselmiştir. Bu okulların 2000-2001 öğretim yılında 223.408 olan mezun sayısı 2002-2003 öğretim yılında 182.891'e düşmüştür. Yeni kayıtlardaki artış eğilimi ile mezun olan öğrenci sayısındaki düşüş birlikte değerlendirildiğinde, bu okullarda mezuniyet öncesinde okul terki ve sınıf tekrarı oranının yüksek olduğu söylenebilir.

Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretim okulları hızlı bir değişim sürecinde olduğundan, okul türlerine göre öğrenci sayılarındaki artışların dikkatli değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin bazı meslek liseleri mesleki ve teknik eğitim merkezlerine veya çok programlı liselere dönüştürülmekte, bu durum meslek liselerindeki öğrenci sayılarındaki artışın düşük görünmesine sebep olabilmektedir.

Mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrenci sayılarının yaşlara göre dağılımı Tablo-6'da verilmektedir. 1990, 1995, 2000 ve 2004 yılı verileri incelendiğinde 18+ yaş grubuna giren öğrencilerin toplam içindeki oranının giderek azaldığı görülmektedir. Bu sonuç, öğrencilerin eğitime zamanında başlayıp, zamanında bitirme eğilimlerinin güçlendiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 6- Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Öğrenci Sayıları

	1990							
	Yaş							
	Toplam	14 (ve daha küçük)	15	16	17	18	19	20 (ve daha büyük)
Erkek	-	-	-	-	-	-	-	-
Kız	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	577281	12879	88399	137739	141378	101421	56589	38876

Kaynak: DIE, Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 1989-1990

1995								
Yaş								
	Toplam	14 (ve daha küçük)	15	16	17	18	19	20 (ve daha büyük)
Erkek	586035	12142	105978	141432	139144	101985	53100	32254
Kız	308703	8832	68542	84652	72903	45736	18860	9178
Toplam	894738	20974	174520	226084	212047	147721	71960	41432

Kaynak: DİE, Ulusal Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 1994-1995

2000								
Yaş								
	Toplam	14 (ve daha küçük)	15	16	17	18	19	20 (ve daha büyük)
Erkek	558687	11476	106221	145669	142257	82435	35551	35078
Kız	357751	7607	80029	101269	97562	44068	13451	13765
Toplam	916438	19083	186250	246938	239819	126503	49002	48843

Kaynak: DİE, Ulusal Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 1999-2000

2004							
Yaş							
	Toplam	14 (ve daha küçük)	15	16	17	18	19 (ve daha büyük)
Erkek	610119	14878	131581	162025	148238	91517	61880
Kız	341019	9937	84332	95375	86621	43265	21489
Toplam	951138	24815	215913	257400	234859	134782	83369

Kaynak: MEB, Sayısal Veriler 2003-2004

Not: Açık öğretim ve diğer Bakanlıklara bağlı kurumlarda MTE alan öğrenciler dahil edilmemiştir.

İşletmelerde verilen beceri eğitimine ilişkin sayısal verilere baktığımızda son yıllarda çarpıcı gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. 2001-2002 öğretim yılında 57.890 işletmede meslek lisesi öğrencileri beceri eğitimi alırken, 2003-2004 öğretim yılında beceri eğitimi sunan işletme sayısı 182.824'e yükselmiştir. Aynı dönemde öğrenci sayısı ise 131.401'den 150.036'ya yükselmiştir. Burada iki husus dikkat çekmektedir. Birincisi, işletme sayısının öğrenci sayısından daha hızlı artması; ikincisi ise, beceri eğitimi veren işletme sayısının beceri eğitimi alan öğrenci sayısından fazla olmasıdır. Bu bilgiler, işletmelerde beceri eğitimi uygulamalarının küçük işletmelere kaydırıldığı ve öğretim yılı içerisinde işyeri değiştirme oranının yükseldiği şeklinde yorumlanmaktadır. İşyeri değiştirme oranının yüksekliği, uygulamanın küçük işletmelere kaydırılması aşamasında beklenen bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

040301 Giriş Şartları

Temel eğitimini tamamlamış olan öğrenciler, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarına devam edebilirler. Örgün mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarına giriş için zorunlu temel eğitimi bitirmek dışında başka şart aranmaz.

İşgücü piyasasının ihtiyaçları dikkate alınarak, mesleki ve teknik liselerde farklı programlar açılmaktadır. Bu programlardan bazıları bölgesel özellik taşıyabilir. Örneğin çay üretiminin yapıldığı Karadeniz bölgesinde "Çay Teknolojisi" bölümünün açılması gibi.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının ülke genelinde dengeli bir dağılım gösterdiği söylenebilir. Küçük yerleşim birimlerine götürülen eğitim hizmetlerinin çeşitlendirilmesi amacıyla, “mesleki ve teknik eğitim merkezleri” ile “çok programlı liseler” sisteme dahil edilmiştir.

04030101 Eğitime Katılımı Teşvik

Ortaöğretimdeki öğrenci teşvikleri, burslar ve pansiyon imkânları olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilir. Kamu, özel kurum ve kuruluşlar bu teşvik araçlarını kullanarak öğrencilere teşvik sağlamaktadırlar.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2000-2001 öğretim yılında orta öğretim öğrencilerine verdiği burs sayısı 54.543'tür. Bu sayı 2002-2003 öğretim yılında 47.419'a düşmüştür. 2000-2003 dönemi değerlendirildiğinde genel ortaöğretimdeki burslu öğrenci sayısında yaklaşık %19'luk bir düşüş meydana gelmiştir. Aynı dönemde meslekî ve teknik orta öğretimdeki burslu öğrenci sayısı 11.870'ten 5.351'e gerilemiştir. Bu gerilemenin oransal karşılığı %54'tür. Meslek ve teknik eğitimde burs alan kızların sayısı erkeklerin yarısı civarındadır.

Bazı meslek liseleri bünyesinde pansiyon bulunmakta, bu okullar yatılı öğrenci kabul etmektedirler. Meslek liselerinin pansiyon kapasitesi 37.000 civarındadır. Ayrıca öğrenciler ülke geneline yayılmış olan, kamuya ait pansiyonlarda küçük bir ücret ödeyerek barınma ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler. Bunların yanında çeşitli vakıfların, belediyelerin ve diğer gönüllü kuruluşların mesleki ve teknik ortaöğretim okulu öğrencilerini de kapsayan teşvikleri olduğu bilinmekle birlikte bu teşviklere ilişkin güvenilir bilgi bulunmamaktadır.

Ayrıca mesleki ve teknik ortaöğretime katılım oranını yükseltmek için açık öğretim programları sunulmaktadır.

Mesleki ve teknik ortaöğretimde engelli öğrencilerin katılımını teşvik eden bir yaklaşım izlendiği söylenebilir. Mevcut sistemde, engelli öğrenciler için ikili bir uygulama söz konusudur. Engellerine göre bazı öğrenciler normal meslek liselerinde kaynaştırma eğitimine alınırken, engel gruplarına göre açılmış meslek liseleri de bulunmaktadır (örneğin işitme engelliler meslek lisesi, ortopedik engelliler meslek lisesi gibi).

040302 Müfredat Programları

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının müfredat programları ilgili sektör temsilcileri ile işbirliği içinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili genel müdürlüklerince hazırlanmaktadır. Hazırlanan programlar, Talim ve Terbiye Kurulu'nun onayından sonra uygulamaya konulmaktadır. Uygulama, ilgili genel müdürlüğün koordinasyonunda eğitim kurumlarınca yürütülmektedir. Programların revize edilmesinde, önceden belirlenmiş bir zaman aralığı bulunmamaktadır. Revize çalışması yapılacak programlar, okullardan ve iş çevrelerinden gelen talepler dikkate alınarak Bakanlığın koordinasyonunda yapılmaktadır.

Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının müfredat programında hızlı bir değişim yaşanmaktadır. 2004-2005 öğretim yılından itibaren ticaret ve turizm okullarında uygulanan bölüm/alan programlarının tümü kademeli olarak uygulamadan kaldırılmakta, bunların yerine hazırlanan yeni müfredat programları, yine kademeli olarak uygulamaya konulmaktadır. Müfredat programlarının tamamı hazırlanmıştır.

Yine 2004-2005 öğretim yılında MEGEP Projesi kapsamında, hazırlanan modelin pilot uygulaması yapılmaktadır (*Bkz. bölüm 040102*).

04030201 İçerik ve Sunum

Milli Eğitim Bakanlığı'nın örgün mesleki ve teknik liselerden sorumlu üç genel müdürlüğünün kendilerine bağlı okullarda uyguladıkları müfredat programlarının tasarlanmasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Üç genel müdürlüğe bağlı hazırlık sınıfı bulunan ve öğretim süresi üç yıl olan programlar arasındaki farklılıklar Tablo-7'de gösterilmiştir.

Tablo -7 Okul Türlerine Göre Derslerin Dağılımı (%)

Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü		Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü
Anadolu Meslek Lisesi		Anadolu Kız Meslek Lisesi	Anadolu Ticaret Meslek Lisesi
Ortak Genel Kültür Dersleri (%34)		Ortak Genel Kültür Dersleri (%37)	Ortak Genel Kültür Dersleri (%42)
Bölüm Dersleri	Teorik (%18-42)	Ortak Dersler (%9-12)	Ortak Dersler (%20)
	Uygulamalı (%19-44)	Ortak Alan Dersleri (%7-26)	Ortak Alan Dersleri (%7-13)
	Toplam (%59-61)	Teorik/Uygulamalı Meslek Dersleri (%25-43)	Teorik/Uygulamalı Meslek Dersleri (%13-19)
Seçmeli Dersler (%5-7)		Seçmeli Dersler (%3)	Seçmeli Dersler (%9)
TOPLAM (%100)		TOPLAM (%100)	TOPLAM (%100)

Kaynak: MEB, Eğitim Programları

Halen uygulanmakta olan mesleki ve teknik eğitim programlarının tümünde “ortak genel kültür dersleri” bulunmaktadır. Ortak genel kültür derslerine haftalık ders çizelgelerinde ayrılan süre üç yıl içinde; meslek liselerinde 36 saat, hazırlık sınıfı bulunan meslek liselerinde ise 45 saattir. Aradaki fark, hazırlık sınıfı bulunan meslek liselerinde okutulan yabancı dil ders saatinin fazlalığından kaynaklanmaktadır.

Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan Anadolu meslek liselerindeki bölüm derslerine haftalık ders çizelgelerinde ayrılan süre üç yıl içinde toplam 77-80 saat olup, bu süre hazırlık sınıfı bulunmayan endüstri meslek liselerinde de aynıdır. Bölüm dersleri “teorik” ve “uygulamalı” olmak üzere iki alt gruba ayrılmakta olup bunların ağırlıkları programa göre değişmektedir.

Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı Anadolu kız meslek liseleri ile Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı Anadolu ticaret meslek liselerinde uygulanan programların yapısı aynıdır. Bu okullardaki meslek dersleri;

- Ortak dersler,
- Ortak alan dersleri,
- Teorik/uygulamalı meslek dersleri ve
- Seçmeli dersler

olmak üzere dört grupta toplanmaktadır.

Ortak dersler, tüm alanlarda ortak olarak okutulan derslerdir. Ortak derslerin Anadolu ticaret meslek liselerinde daha ağırlıklı olduğu dikkat çekmektedir.

Ortak alan dersleri, aynı alan kapsamındaki programı izleyen öğrencilerin ortak olarak okudukları derslerdir. Bu ders grubuna ayrılan süre alanlara göre farklılık göstermektedir.

Teorik/uygulamalı meslek dersleri, bir meslek dalı için hazırlanan derslerden oluşur. Bu gruptaki dersler; zorunlu ve seçmeli olmak üzere iki gruba ayrılır. Zorunlu dersleri o programı

izleyen tüm öğrenciler alır. Öğrenciler zorunlu olmayan dersler içerisinde seçim yaparak bu gruptaki kredilerini tamamlarlar.

Seçmeli ders grubunda öğrenciler isterlerse meslekleri ile ilgili dersleri seçerler, isterlerse matematik ve fen derslerini seçerek üniversiteye giriş şanslarını yükseltmeye çalışırlar.

Teknik lise programları da benzer yapıdadır. Ancak, bu okullardaki meslek dersleri ile fen ve matematik derslerine ayrılan süre daha fazladır.

04030202 Ölçme ve Değerlendirme

Teorik eğitimin değerlendirilmesi

MTE kurumlarında verilen teorik eğitimin değerlendirilmesi “Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği”ne göre eğitim kurumlarınca yapılmaktadır.

Öğrencinin başarısı; dersin özelliğine göre yazılı, sözlü ve uygulamalı sınavlar; ödev, projeler ile işletmelerde beceri eğitimi, ders içi ve ders dışı eğitim ve öğretim faaliyetleri değerlendirilerek tespit edilmektedir.

Bir dönemde yapılacak yazılı ve uygulamalı sınavların sayısı, haftalık ders saati sayısı üç ve daha çok olan dersler en fazla üç, bir ve iki saat olan dersler için en az ikidir.

Bir dersin dönem notu, o döneme ait yazılı, sözlü ve uygulamalı sınavlarla varsa ödev ve projelere verilen puanların aritmetik ortalaması alınarak ve nota çevrilerek belirlenmektedir. Bir dersin yıl sonu notu birinci ve ikinci dönem notlarının aritmetik ortalamasıdır. Her dönem sonunda öğrencilere, velilerine duyurulmak üzere başarı, gelişme ve devam durumlarını gösteren bir karne verilmektedir.

Bir okulda aynı programı uygulayan öğretmenlerin ortak değerlendirme yapabilmelerine olanak vermek üzere her dönemde yazılı sınavların en az biri birlikte düzenlenmektedir. Aynı eğitim bölgesindeki okullarda uygulanan aynı ders programları için de ortak değerlendirme yapılabilir.

İşletmelerde verilen beceri eğitiminin değerlendirilmesi

İşletmelerde verilen beceri eğitiminin değerlendirilmesi Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliğine göre yapılmaktadır.

İşletmedeki eğitim süresince usta öğretici veya eğitim personeli tarafından temrin, proje, iş, deney ve hizmet değerlendirilmesi sonucu verilen puanlar birinci ve ikinci dönem olmak üzere eğitim kurumuna bildirilir.

İşletmelerde beceri eğitimi gören öğrenciler alınan beceri eğitiminin değerlendirilmesi amacıyla ders yılının sonunda yıl sonu beceri sınavına alınırlar. Yıl sonu beceri sınavları, işletmenin eğitim sorumlusu, eğitim kurumunun alan öğretmenleri ile yerleşim bölgesinde ilgili alanda faaliyet gösteren işveren kuruluşu temsilcilerinin yer aldığı bir komisyonca yapılmaktadır.

Öğrencinin uygulamalı derslerden başarılı sayılabilmesi için, iki dönem notunun aritmetik ortalaması ile yıl sonu beceri sınavı notunun aritmetik ortalamasının en az “geçer” olması ve yıl sonu beceri sınavından en az “geçer” alması gerekir.

04030203 Kalite Güvencesi

Eğitimde kalite konusu, 1990’lı yıllardan itibaren ülke gündeminde yerini almaya başlamıştır. Bu kapsamda MEB tarafından yürütülen faaliyetler, Eğitimde Toplam Kalite Yönetiminde yoğunlaşmıştır.

MEB 1994 yılında Dünya Bankası'nın finansman desteği ile uygulanan Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında Yönetimi Değerlendirme ve Geliştirme Dairesi (YÖDGEM) kurulmuştur. Konuyla ilgili çalışmalar bu birim tarafından koordine edilmektedir.

MEB merkez ve taşra teşkilatı ile bağlı okul ve kurumlarda yürütülen faaliyetlerin "toplam kalite yönetimi" anlayışı ile gerçekleştirilmesine ilişkin esaslar 1999'da çıkarılan bir yönerge ile düzenlenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, toplam kalite yönetimi uygulaması kapsamında, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında eğitim-öğretimin niteliğini artırmak amacıyla "Mesleki ve Teknik Eğitim Okul Gelişim Modeli" hazırlamış ve uygulamaya başlamıştır.

Halihazırda MEB tarafından yürütülen MEGEP Projesi kapsamında yeni bir kalite güvence sisteminin kurulması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda yürütülecek çalışmaların altı aşamada gerçekleştirilmesi planlanmaktadır:

- Ulusal Çalışma Grubu'nun kurulması
- Kavramın strateji geliştirme planına dönüştürülmesi
- Kalite güvence sisteminin denenmek üzere geliştirilmesi
- Geliştirilen sistemin pilot denemeye tabi tutulması
- Pilot uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi ve düzenlemelerin yapılması
- Kalite güvence sisteminin yaygınlaştırılması için MEB'e destek verilmesi

Bu kapsamda halihazırda, ilgili tarafların temsil edildiği bir Ulusal Çalışma Grubu kurulmuş olup konuyla ilgili çalışmalar devam etmektedir.

040303 Öğrenmenin Çıktıları

04030301 Kalifikasyon/Belgelendirme

Mesleki ve teknik orta öğretim okullarını başarıyla tamamlayanlara "diploma" verilir. Bu diplomaya sahip olanlar bir işletmede çalışmaya başlayabilecekleri gibi yüksek öğretim kurumlarına da devam edebilirler.

Üç yıllık mesleki ve teknik okul ve kurumlarından diploma alanlar Millî Eğitim Bakanlığınca düzenlenen ustalık eğitimi kurslarına katılabilecekleri gibi doğrudan ustalık sınavlarına da girebilirler. Bu sınavı başaranlara "ustalık belgesi" verilir. Ustalık belgesine sahip olanlar iş yerlerinde "usta" unvanı ile çalışabilecekleri gibi kendi adlarına bağımsız iş yeri açma yetkisini de kazanırlar. Ancak, bağımsız iş yeri açma yetkisinin kullanılabilmesi için ustalık belgesine sahip kişinin 18 yaşını tamamlamış olması gerekir.

Dört yıllık mesleki ve teknik okul ve kurumlarından mezun olanlara diploma ile birlikte "İş Yeri Açma Belgesi" de verilir. Yetki ve sorumluluklar açısından, bu belge ustalık belgesine denktir.

Ustalık yeterliliğini kazandıktan sonra iş pedagoji kurslarına katılan ve bu kursları başarıyla tamamlayanlara "Usta Öğreticilik Belgesi" verilir. Bu belgeye sahip olanlar, çırakların ve meslek lisesi öğrencilerinin iş yerlerinde yaptıkları pratik eğitim sorumluluğunu üstlenebilme yetkisi kazanmış olurlar.

04030302 Gelişmeler ve Geçişler

Yüksek Öğretime Geçiş

Orta öğretim kurumlarının son sınıf öğrencileri ile bu kurumların mezunlarından yüksek öğretime devam etmek isteyenler, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (ÖSYS)'na girmek

için başvuruda bulunurlar. Merkezî sistemle yapılan bu sınav sonuçlarına ve yapmış oldukları tercihlere göre öğrenciler yüksek öğretim kurumlarına yerleştirilirler.

1998-1999 öğretim yılında orta öğretim kurumlarının son sınıflarındaki öğrencilerin %64.8'i ÖSYS'na başvururken, bu oran 2000-2001 öğretim yılında %87'ye yükselmiştir. 2000-2001 öğretim yılında mesleki ve teknik orta öğretim okulu son sınıf öğrencilerinden yüksek öğretime devam etmek isteyenlerin oranı ise %72'dir. Oysa 1998-1999 öğretim yılında bu oran %42.2'dir.

1998-1999 öğretim yılında ÖSYS'na başvuran mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu son sınıf öğrencilerinin yaklaşık %6,5'i bir sonraki öğretim yılında yüksek öğretime devam ederken; 2000-2001 öğretim yılında bu oran %12'ye yükselmiştir.

Yukarıdaki rakamlar birlikte değerlendirildiğinde, mesleki ve teknik lise mezunlarının üniversiteye başvuru oranında ve giriş başarısında dikkate değer bir artış olduğu söylenebilir.

2002-2003 öğretim yılından itibaren mesleki ve teknik lise mezunlarına tanınan Meslek Yüksek Okulları'na sınavsız giriş hakkı sebebiyle, bu mezunların 4 yıllık lisans programlarına giriş oranları azalırken, ön lisans programlarına giriş oranlarında ciddi artışlar meydana gelmiştir (detay için bkz. bölüm 0406).

ÖSYS'na katılan, ancak gerek tercihi gerekse aldığı puan sebebiyle yüksek öğretim kurumlarına yerleştirilmeyenlerin daha sonraki yıllarda yeniden başvuru hakları vardır.

İstihdama Geçiş

Mesleki ve teknik orta öğretim kurumu mezunlarından öncelikle beklenen, istihdama girmeleridir. Ancak, yukarıda verilen istatistiki veriler söz konusu kişilerin önemli bir bölümünün yüksek öğretime devam eğiliminde olduğunu göstermektedir.

2003 DİE Hane Halkı İşgücü Anketi verilerine göre ülke genelinde 21.147 bin kişi olan sivil iş gücünün 1.736 bin kişisi (% 8.21) mesleki ve teknik lise mezunudur. Toplam işgücü içinde meslek okulu mezunlarının oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Oysa 2000'li yıllarda mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından her yıl 250 binin üzerinde mezun verildiği düşünüldüğünde, sözü edilen okul mezunlarının istihdama geçişlerinde önemli sorunların yaşandığı söylenebilir.

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarından mezun olanların istihdama geçişleri hakkında doğru yorum yapabilmek için, mezunları sürekli biçimde izleyen sağlıklı ve güvenilir araştırmalara ihtiyaç vardır. Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu mezunlarını izleme araştırmaları sistematik biçimde yürütülememektedir. Bu konuda METARGEM tarafından mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olanlara ilişkin münferit izleme çalışmaları yürütülmüştür.

Bu konuda genel bir fikir vermek için METARGEM tarafından yapılan ve endüstri meslek liseleri ile ticaret meslek liselerinden 1992-1993 öğretim yılında mezun olanları kapsayan iki adet mezunları izleme araştırmasıyla Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından 1993 yılında gerçekleştirilen, *METGE Projesi Mezunları İzleme Çalışması* sonuçları aşağıda özetlemiştir⁴:

---

⁴ METARGEM tarafından yapılan araştırmalarda, 1992-1993 öğretim yılında mezun veren 201 ticaret meslek lisesinin 14'ü, 407 endüstri meslek lisesinin ise 21'i örneklem olarak seçilmiştir. Aynı öğretim yılında ticaret meslek liselerinden mezun olan 46.065 kişinin 3.463'ü (%7,5), endüstri meslek liselerinden mezun olan 74.030 kişinin 6.955'i (%9,4) örneklem kapsamındaki okullardan mezun olmuştur. METGE Projesi Mezunları İzleme Çalışması ise, 7 okuldan mezun toplam 648 öğrenci üzerinde uygulanmıştır.

- ☛ Endüstri meslek ve ticaret meslek liselerinden mezun olanların yaklaşık yarısı bir işte ücretli olarak çalışmaya başlamaktadır. İşe başlamada endüstri meslek lisesi mezunları daha şanslı iken, işi sürdürmede ticaret meslek lisesi mezunları daha iyi konuma gelmektedirler.
- ☛ Kız meslek lisesi mezunlarının yaklaşık %38'i mezun olduktan sonra ücretli bir işte çalışmaya başlamakta ve araştırmanın yapıldığı sırada bunların tamamı işini muhafaza etmektedir.
- ☛ Sözü edilen okullardan mezun olup bir işte çalışanların %60'ı bu işi 6 ay ve daha kısa sürede bulmaktadır. Bu oran endüstri meslek lisesi mezunlarında %63'e yükselmektedir. Kız meslek lisesi mezunlarının %60'ı bir yıldan daha kısa süre içinde iş bulabilmektedir.
- ☛ Sözü edilen okul mezunlarından bir işte çalışanların %48'i yaptıkları işin eğitimini aldıkları meslek ile “çok” ve “oldukça” düzeyinde ilgili görmektedirler. Bu oran, endüstri meslek liselerinde %51, ticaret meslek liselerinde ise %55'e yükselmektedir.
- ☛ Kız meslek lisesi mezunlarından bir işte çalışanların %37.3'ü eğitimini aldıkları meslekte istihdam edildiklerini beyan ederken, %4.7'si yaptığı işin mesleği ile “çok ilgili”, %10.7'si “az ilgili”, %47.3'ü ise yaptığı işin, mesleği ile tamamen “ilgisiz” olduğunu ifade etmiştir.

Bu araştırmalar ve sonuçları Mesleki ve Teknik Eğitim Ulusal Gözlemevi Ülke Raporu'nda detaylı olarak anlatılmaktadır.

Mezunlara ilişkin sürekli, güncel ve güvenilir bilgi sağlanması bakımından MEB tarafından başlatılan “Mesleki ve Teknik Eğitim Mezunlarını İzleme Projesi” önemli bir gelişme olarak görülmektedir (Bkz. Bölüm 040101-Temel Mesleki ve Teknik Eğitimde Gelişmeler).

0404 ÇIRAKLIK EĞİTİMİ

Çırak eğitimi, bir işyerinde meslek öğrenmek amacıyla çalışan gençlerin teorik ve pratik eğitimini kapsayan bir eğitim türüdür. Bu eğitimin amacı; bir işyerinde çalışarak meslek öğrenmek isteyen gençlerin teorik ve pratik eğitimlerini bir bütünlük içerisinde düzenleyerek onları becerili işgücü haline getirmektir.

Türkiye’de çıraklık eğitiminin iki farklı biçimde uygulandığı söylenebilir. Birincisi, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamında MEB tarafından belirlenen il ve meslek dallarında yapılan uygulamadır. İkincisi ise MEB’in çıraklık eğitimi yapmadığı meslek dallarında ilgili meslek kuruluşlarının koordinasyonunda verilen geleneksel çıraklık eğitimi uygulamasıdır.

Aynı yaş grubuna sunulan diğer eğitim türleriyle karşılaştırıldığında, istihdam fırsatının daha yüksek olmasına rağmen, çıraklık eğitimi sonrasında sosyal statüsünün daha düşük olduğu söylenebilir.

Türkiye’de çıraklık eğitimi MEB tarafından kapsama alınan 113 meslek dalında verilmektedir. Bir gencin bu çerçevede çıraklık eğitimine başlayabilmesi için öğrenmek istediği mesleğin çıraklık eğitimi kapsamında olması gerekmektedir. Çıraklık eğitimi imalat ve hizmet sektöründe yoğunluk kazanmaktadır. Bu eğitimin sunumunda sektörlere ve mesleklere göre önemli farklılıklar bulunmamaktadır.

MEB’nin koordinasyonunda yürütülen çıraklık eğitimindeki gelişmeleri değerlendirmek için sayısal verilere bakmakta yarar görülmektedir. 1980’li yılların ikinci yarısında çıraklık

eğitimine devam edenlerin sayısında önemli artışlar olmuş, ancak 2000’li yıllarda azalma eğilimi ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Tablo – 8 ıraklık Eğitiminde Sayısal Gelişmeler

Öğretim yılı	Kurum sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci/kursiyer sayısı				TOPLAM
			Aday ırak	ırak	Kalfa	Usta öğretici	
1989-1990	220	1.359	6.714	*	*	13.523	121.596
1994-1995	292	3.142	10.036	144.126	29.748	15.173	199.083
1999-2000	330	5.084	6.792	133.551	64.274	13.959	218.576
2003-2004	292	4604	2.501	119.996	73.413	13.460	209.370

Kaynak: 1989-1990, 1999-2000, 2003-2004 yılları için MEB; 1994-1995 yılı için DİE ve Milli Eğitim İstatistikleri

* Bilgi bulunamadı

Çıraklık eğitimine devam edenlerin yaş gruplarına göre dağlımına ilişkin veri bulunmamaktadır.

040401 Giriş Şartları

Çıraklık eğitiminin öncelikli hedef kitlesi, zorunlu eğitimini tamamladıktan sonra örgün eğitime devam etmek istemeyen gençlerdir. Zorunlu eğitimini tamamlayanlar, ıraklık eğitimine başlayabilirler. Bunlardan henüz 14 yaşını tamamlamayanlar “aday çırak öğrenci”, 14 yaşını tamamlamış olanlar ise “ırak öğrenci” statüsünde eğitime alınmaktadır. Aday ırak öğrenci olarak eğitime başlayanlar, 14 yaşını tamamladıktan sonra “ırak öğrenci” olarak eğitimlerine devam etmektedirler.

2001 yılında yapılan bir düzenleme ile genel lise veya daha üst düzeyde eğitim gördüğü halde istihdam fırsatı bulamayan gençler de ıraklık eğitiminin hedef kitlesi haline getirilmiştir.

Bir gencin ıraklık eğitimine başlayabilmesi için sağlık durumunun seçtiği mesleğe uygun olması şarttır. Ayrıca, seçtiği mesleğin 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu hükümlerine göre ıraklık eğitimi uygulama kapsamına alınmış olması gerekir. Çıraklık eğitimine başlamak isteyenler, öğrenecekleri mesleği ve çalışacakları işyerlerini kendileri seçmektedir.

Kalfalık belgesine sahip olanlar, başka şart aranmaksızın kalfalık eğitimine alınırlar ve eğitimleri sonunda ustalık sınavlarına girmeye hak kazanırlar. Bu eğitimi almadığı halde bir işyerinde kalfa olarak en az 5 yıl süreyle çalıştığını belgelendirenler doğrudan ustalık sınavına girebilirler.

Ustalık belgesine sahip olanlar, başka şart aranmaksızın, usta eğiticilik kurslarına katılabilirler. Bu kursu başarıya tamamlayanlara “usta eğiticilik belgesi” verilir.

04040101 Çıraklık Sözleşmesi

Çıraklık eğitimine başlamak isteyen genç, öncelikle çalışacağı işyerini bulmak zorundadır. Çalışmaya başlamadan önce öğrencinin velisi (18 yaşında olması halinde kendisi) ile işyeri sahibi veya vekili arasında bir sözleşme imzalanır. Dört nüsha olarak düzenlenen bu sözleşme, işverenin bağlı olduğu meslek odası ve teorik eğitimin alınacağı mesleki eğitim merkezi müdürlüğünün onayından sonra yürürlüğe girer.

Çerçevesi MEB tarafından belirlenmiş olan ıraklık sözleşmesinin başlıca özellikleri aşağda özetlenmiştir:

- Sözleşmenin süresi, öğrencinin çıraklık eğitimi süresi kadardır. Burada öğrencinin eğitimini tamamlaması esası benimsenmiştir. Eğitim süresi 3 yıl olan bir meslekte imzalanacak sözleşmenin süresi de üç yıldır. Ancak, çıraklık eğitimi sürdürürken işyerinden ayrılan bir öğrencinin, yeni işyeri ile yapacağı sözleşmenin süresi, kalan çıraklık eğitimi süresi kadardır.
- Öğrencinin kalfa olduktan sonra bir yıl süreyle çıraklık eğitimi gördüğü işyerinde çalışacağı hükme bağlanmaktadır.
- Çırak öğrenciye ödenecek ücret ve ücrette yapılacak dönemsel artışlar sözleşmeyle belirlenir. Ancak ödenecek ücret, asgari ücretin %30'undan az olamaz.
- Çıraklık sözleşmesinin çerçevesi sektörlere göre farklılık göstermez. Ancak taraflar, kanun ve yönetmeliklere aykırı olmamak kaydıyla, çeşitli hükümleri sözleşmeye ilave edebilirler.
- Sözleşmede, tarafların karşılıklı görev ve sorumluluklarının başlıcaları yer almaktadır.

Türkiye’de çıraklık eğitimi ağırlıklı olarak küçük ölçekli esnaf ve sanatkar işletmelerinde uygulanmaktadır. Tarım sektöründe çıraklık eğitimi uygulaması mevcut değildir. 1990’lı yılların başlarına kadar imalat sektöründe yoğunluk kazanan çıraklık eğitiminin daha sonraki yıllarda hizmet sektörüne yöneldiği görülmektedir.

04040102 Eğitime Katılımı Teşvik

Çıraklık eğitimine katılımı arttırmak amacıyla 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ile bazı teşvikler getirilmiştir. Bu teşviklerin başlıcaları; sosyal güvenlik primlerinin devletçe karşılanması ile eğitimden yararlananlara “öğrenci” statüsünün verilmesidir. Çıraklar, öğrencilere sağlanan kolaylıklardan (indirimli bilet, burs, vb.) yararlanmaktadırlar.

Önceden, 19 yaşından gün aldıktan sonra çıraklık eğitimine başlayanların sigorta primi, çalışan ve işveren tarafından ödenmekte idi. Nisan-2004’ten itibaren, 19 yaş üstü çırakların da sigorta primleri devlet tarafından ödenmeye başlanmıştır.

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ile lise ve daha üst düzeyde genel eğitim alanlardan çıraklık eğitimine devam etmek isteyenlerin çıraklık eğitimi sürelerinin azaltılması imkanı getirilmiştir. “Hızlandırılmış çıraklık” uygulamasına benzeyen bu esneklik, özellikle genel lise mezunları için bir teşvik olarak yorumlanmaktadır.

040402 Müfredat Programları

Çıraklık eğitimi programları, Milli Eğitim Bakanlığı’nın ilgili genel müdürlüğünce hazırlanmakta ve Talim ve Terbiye Kurulu’nun onayından sonra uygulanmaktadır. Hazırlık aşamasında ilgili meslek kuruluşlarının ve özel sektörün de katkısı alınmaktadır. Programların uygulanmasında ve değerlendirilmesinde meslek kuruluşlarının aktif katılımı sağlanmaktadır. Mesleki eğitim kurulları, ilgililerin programlara yönelik görüş ve eleştirilerini gündeme getirdikleri önemli bir platform oluşturmaktadır.

Çıraklık eğitimi programının pratik kısmı işyerlerinde, teorik kısmı ise mesleki eğitim merkezlerinde uygulanmaktadır.. İşyerleri, programın uygulanmasına ilişkin görüşlerini, genellikle öğretim yılı sonunda ilgili mesleki eğitim merkezlerine iletmektedirler.

Çıraklık eğitimi yapılacak meslekler ile bu mesleklerdeki çıraklık eğitimi süresi, işçi ve işveren kesiminin de temsil edildiği Mesleki Eğitim Kurulu’nda kararlaştırılmaktadır.

Çıraklık eğitimi programlarının revize edilmesinde önceden belirlenmiş bir zaman aralığı bulunmamaktadır. Programlar, okullardan ve iş çevrelerinden gelen talepler dikkate alınarak, MEB’in koordinasyonunda revize edilmektedir.

04040201 İçerik ve Sunum

Mevcut uygulamada çıraklık eğitiminin süresi genelde 3 yıl, bazı mesleklerde ise 2 yıldır. Kanun'da bu sürenin üst sınırı 4 yıl olarak belirlenmiştir.

Çıraklık eğitimi döneminde öğrenciler, 8 ay süreyle haftada 10 saat teorik eğitim görürler. Bu eğitim genelde haftanın bir gününe toplanmıştır. Teorik eğitimin %40'ı genel bilgi derslerine, %60'ı ise meslek derslerine ayrılmıştır. Öğrencilerin işyerlerindeki pratik eğitimleri yılda 11 ay devam etmektedir.

Kalfalık döneminin teorik eğitim süresi toplam 240 saattir. Bu sürenin 176 saati (%73) usta adayına bir işyerini yönetmeye ilişkin temel becerileri kazandırmayı amaçlayan iş idaresi derslerine ayrılmıştır. Kalfanın mesleki yeterliliğini yükseltmeye yönelik teorik derslere ayrılan süre ise 64 saattir. Bu amaçla verilen ileri meslek bilgisi dersinin programı, öğrencilerle görüşülerek, ilgili öğretmen tarafından hazırlanmaktadır (Detaylı bilgi için Bkz. *Mesleki ve Teknik Eğitim Ulusal Gözlemevi Ülke Raporu* , 2001).

Meslek lisesi programlarıyla karşılaştırıldığında, çıraklık eğitiminde dar tabanlı bir program anlayışı hakimdir. Örneğin meslek liselerindeki metal işleri bölümü programına karşılık gelen çıraklık eğitimi programı sayısı 8'dir.

Çıraklık eğitimi programlarının teorik kısmı mesleki eğitim merkezlerinde, pratik kısmı ise işyerlerinde uygulanır. Programlarda, bu eğitimlerin birbirini tamamlayacak biçimde düzenlenmesine özen gösterilmektedir.

Teorik dersleri veren öğretmenlerin işyeri ziyaretleri sistematik bir hale getirilmiştir. Oluşturulan bu mekanizma; pratik eğitimin izlenmesi yanında pratik ve teorik eğitim arasında uyum sağlanmasına da yardımcı olmaktadır.

04040202 Ölçme ve Değerlendirme

Çıraklık eğitiminde yapılacak sınavlar ve uyulması gereken kurallar 3308 Sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelikle düzenlenmiştir.

Aday çırak ve çırakların teorik eğitimleri yıl içinde deneme sınavlarıyla değerlendirilmektedir. Deneme sınavları dersin özelliğine göre yazılı, sözlü veya uygulamalı olarak öğretmenler tarafından yapılmaktadır. İşletmede verilen pratik eğitim, ilgili usta öğretici tarafından değerlendirilerek mesleki eğitim merkezine bildirilmektedir.

Ustalık kursuna devam eden kalfalar, devam ettikleri her kursun sonunda yazılı ve uygulamalı sınava tâbi tutulmaktadır. Bu sınavlar, dersi veren öğretmenler tarafından yapılmaktadır. Kalfaların devam ettikleri kurs sonunda yapılan sınavlar, ustalık belgesi almak için yeterli değildir. Kişinin kalfa ya da ustalık yeterliliğine ulaşması için kalfalık ve ustalık sınavlarına girmesi ve başarılı olması şarttır.

Kalfalık Sınavları

Kalfalık sınavının amacı, kalfa adayının mesleği ile ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarına iş yaşamınca kabul edilebilir seviyede sahip olup olmadığının tespit edilmesidir. Kalfalık sınavları, yılda 3 veya dört kez kurumsal düzeyde yapılmaktadır.

Kalfalık sınavları yasayla oluşturulmuş sınav komisyonlarınca yapılmaktadır. Sınav komisyonunda mesleki eğitim merkezi öğretmenleri ve işveren temsilcileri bulunmaktadır.

Kalfalık sınavları teorik ve uygulamalı olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Teorik sınavlar, yazılı veya sözlü olarak yapılmaktadır. Pratik sınavda kalfa adayına, kendisinden beklenen beceri ve iş alışkanlıklarını ölçecek nitelikte meslekî uygulama yaptırılmaktadır. Sınavda başarılı olanlara "kalfalık belgesi" verilmektedir.

Sınavda başarısız olanlar ise bir sonraki dönemde başarısız oldukları derslerin sınavlarını tekrarlayabilirler. Ancak girdiği sınav döneminden itibaren 12 sınav döneminde (4 yıl) başarısız olanlar, bir daha sınava alınmamaktadır.

Ustalık Sınavları

Ustalık sınavları, adayın kendi mesleğinde usta olarak çalışabilmesi için gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını, mal ve hizmet üretiminde iş hayatınca kabul edilebilir standartlara göre uygulayıp uygulayamadığını ölçmek amacıyla yapılmaktadır.

Ustalık sınavlarına ilişkin kurallar, sınav dönemleri, sınav komisyonunun yapısı, çalışma biçimi, ölçme ve değerlendirme esasları yukarıda anlatılan kalfalık sınavları ile aynıdır. Bu sınavlara;

- Ustalık kursunu başarı ile bitirmiş ve mesleğinde Bakanlıkça belirlenen süre boyunca çalışmış olan kalfalar,
- Ustalık kursuna gitmeyen, ancak mesleğinde en az beş yıl çalışmış olan kalfalar,
- En az üç yıl süreli meslekî ve teknik öğretim okul ve kurumlarından mezun olanlar,
- Denklik işlemleri sonucu ustalık sınavına girmeye hak kazananlar başvurabilmektedir.

Ustalık sınavında başarılı olanlara “ustalık belgesi” verilmektedir. 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanunu’na göre, kapsamda olan meslek dallarında iş yeri açacak kişilerin ustalık belgesi sahibi olması ya da bu belgeye sahip olan birisini yanında istihdam etmesi zorunludur. Bu bakımdan ustalık belgesi, kişinin bir meslek dalındaki yeterliliğini belgelendirmesi yanında, ilgili meslek dalında bağımsız iş yeri açma hakkını da vermektedir.

Kapsam Dışı Mesleklerde Ölçme Değerlendirme

Millî Eğitim Bakanlığı’nca tanınmış meslekler dışında kalan mesleklerde çıraklık eğitimi meslek kuruluşlarınca yapılmaktadır. Bu çerçevede hukuken, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ölçme ve değerlendirme yapabilmektedir. TOBB, konuyla ilgili yasal düzenlemeyi 01 Haziran 2004 tarihinde yapmış olup henüz herhangi bir uygulamaya başlamamıştır.

Esnaf ve sanatkarlar kesiminde ölçme değerlendirme, 507 Sayılı Kanuna göre, TESK’in koordinasyonunda bağlı odalarca yürütülmektedir. Sınavlar oda bünyesinde oluşturulan “sınav komisyonu”na yapılmaktadır. Sınav komisyonu, oda temsilcileri (4 üye) ile MEB meslekî eğitim merkezince görevlendirilecek bir öğretmenden oluşmaktadır. Sınav sorularının hazırlanması, sınavların mevzuata uygun olarak yapılması, sınav sonuçlarının değerlendirilmesi ve oda yönetimine iletilmesi “sınav komisyonu”nun sorumluluğundadır.

Sınavlar, odalar tarafından yılda en az üç kez, ihtiyaç olması hâlinde daha fazla açılabilir.

“Esnaflık belgesi” sınavı sadece yazılı olmak üzere tek aşamalı, diğer alanlarda yapılan sınavlar ise teorik ve pratik olmak üzere iki aşamalı olarak düzenlenmektedir. Sınavlarda başarılı olanlara oda tarafından belge verilmektedir.

Odalarca verilen bu belgeler, mesleğin 3308 Sayılı Kanun’a göre çıraklık eğitimi kapsamına alınması durumunda, Millî Eğitim Bakanlığınca tanınmakta ve dengi belgeler ile değiştirilmektedir.

Çıraklık eğitiminde ölçme ve değerlendirme konusunda detaylı bilgi için Bkz. Mesleki ve Teknik Eğitim Ulusal Gözlemevi Ülke Raporu , 2001.

04040203 Kalite Güvencesi

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim sisteminde kalite güvence sisteminin kurulmasına ilişkin çalışmalar için bkz. Bölüm 04030203.

3308 Sayılı Kanun’unda 2001 yılında yapılan değişiklikle; aday çırak, çırak ve kalfaların pratik eğitimlerinin denetimini yeniden düzenlemiştir. Buna göre, aday çırak, çırak ve kalfaların pratik eğitimleri, eğitimin yapıldığı oda veya birlik temsilcilerinin katılımı ile Millî Eğitim Bakanlığı’nca denetlenmektedir. İş yerindeki çalışma ortamı, sosyal güvenlik, iş güvenliği ve sağlık şartları ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca denetlenmektedir. Kanun’da yapılan yeni düzenlemeyle, iş yerlerinde yapılacak denetime meslek kuruluşlarının katılımları kanun hükmü haline getirilmiştir.

İşletmelerdeki pratik eğitimin, sürekli olarak takip edilerek, iş yerlerine yardımcı olunması ve yönlendirilmesi amacıyla meslekî eğitim merkezlerinde çalışan meslek dersi öğretmenleri görevlendirilmektedir. Öğretmenler, belirli aralıklarla iş yerini ziyaret ederek iş yerinde pratik eğitim gören öğrencilerin yaptıkları çalışmaları ve eğitim programlarını gözden geçirmektedirler. Öğretmenlerin iş yeri ziyaretleri, teorik eğitim ile pratik eğitimin birbirini tamamlaması bakımından oldukça önemlidir.

507 Sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde TESK, Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yaparak çırak öğrencilerin pratik eğitimlerini gerçekleştirecekleri iş yerlerinin standartlarını belirlemiştir. İş yerlerinde yapılan meslekî eğitimin mevzuat hükümleri doğrultusunda yürütülmesini temin etmek üzere, İşyeri Denetleme ve Danışma Grupları (İDDG) oluşturulmuştur. İDDG’lerde oda mensubu esnaf ve sanatkârlarla birlikte öğretmenler ve uzmanlar da görev almaktadır. İDDG’lerin başlıca görevleri, pratik eğitim veren iş yerleri ile ilgili olarak;

- ◆ Eğiticilerin uygunluğu,
- ◆ İşyerinin uygunluğu
- ◆ Verilen eğitimin uygunluğu,
- ◆ İstihdamın sözleşmeye ve mevzuata uygunluğu

konularında denetim ve danışmanlık yapmaktır. Uygunluk kriterleri ve uygulamaya ilişkin esaslar, TESK tarafından çıkarılan ilgili yönetmelik ve bu yönetmelik uyarınca hazırlanan yönergede düzenlenmiştir.

040403 Öğrenmenin Çıktıları

Çıraklık eğitimi kapsamında, kalfalık sınavlarını başarıyla tamamlayanlara “Kalfalık Belgesi”, ustalık sınavlarını başarıyla tamamlayanlara ise “Ustalık Belgesi” verilmektedir. Bu belgelere sahip olanlar iş yaşamında “kalfa” ve “usta” ünvanı ile istihdam edilmektedir.

04040301 Kalifikasyon/Belgelendirme

Çıraklık eğitimi, Türk Millî Eğitim Sistemi’nde, ayrı bir kariyer yolu olarak düzenlenmiştir. Örgün ve yaygın eğitimde kazanılan meslekî bilgi ve becerilerin çıraklık eğitiminde değerlendirilmesi ile çıraklık eğitiminde kazanılan bilgi ve becerilerin örgün eğitime geçişte değerlendirilmesi mümkündür. Uygulamada izlenecek esaslar mevzuat ile belirlenmiştir.

Kalfa ve ustalar; kapsamı, şartları ve süresi Millî Eğitim Bakanlığı’nca belirlenen telâfi eğitimini tamamlamaları hâlinde, bitirdikleri meslek alanı ile ilgili meslek lisesi diploması alabilmektedirler.

Kapsam dışı mesleklerde TESK tarafından yapılan uygulama kapsamında hak sahiplerine;

- ◆ TESK Kalfalık Belgesi,

- ◆ TESK Ustalık Belgesi,
- ◆ TESK Esnaflık Belgesi,
- ◆ Ticarî Taşıt Kullanım Belgesi

verilmektedir. Bu belgelerden Ustalık ve Esnaflık Belgesi, ilgili alanda kişiye işyeri açma hakkı tanıyan belgelerdir. Ticari Taşıt Kullanma Belgesi ise kişiye taksi, minibüs, kamyon gibi taşıt araçlarını ticari amaçla kullanma hakkı vermektedir.

04040302 Gelişmeler ve Geçişler

Milli Eğitim Bakanlığının koordinasyonunda yürütülen çıraklık eğitimi, tanınmış 113 meslekte “ustalık” ve “kalfalık” yeterliliği kazandırmaktadır. TESK tarafından yürütülen geleneksel çıraklık eğitimi ise kapsam dışında kalan 200 civarında meslekte uygulanmaktadır.

Çıraklık eğitimini tamamlayanlar için sürekli bir izleme çalışması mevcut değildir. Bu konuda ülke kapsamında yapılmış tek araştırma 1997 yılında METARGEM tarafından yürütülmüş olan *Kalfaları İzleme Araştırması*'dir.

Çıraklık eğitimini tamamlayan kalfa ve ustaların istihdamlarının sağlanması konusunda özel bir destek mekanizması olmamakla birlikte, çıraklık sisteminin işleyişi, bu sistemden çıkanları istihdam bakımından avantajlı kılmaktadır. Çırak ve kalfalar eğitim sürelerinin önemli bir kısmını işletmede geçirdikleri için mezun olduklarında bu işyerinde istihdam şansı bulabilmektedirler. *Kalfaları İzleme Araştırması* sonuçlarına göre, mezunların %89'u eğitimden sonra iş bulduğunu ifade etmiştir. Bunların %40'ı, eğitim aldıkları işletmede çalışmaya devam ettiğini, %36'sı tanıdık ve arkadaş yardımıyla, %8'i ise İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR) yardımıyla iş bulduğunu ifade etmiştir.

3308 Sayılı Kanuna göre çıraklık eğitimini tamamlayan kalfalar, sözleşmeleri bittikten sonra en az bir yıl daha aynı işyerinde çalışmak zorundadırlar. Bu düzenleme kalfalara bir yıl iş garantisi sağladığı gibi, işletmeye de pratik eğitim sunduğu kalfayı bir yıl istihdam etme hakkı vermektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre, 2002-2003 öğretim yılında, 38.200 kişi Kalfalık Belgesi, 31.042 ise Ustalık Belgesi almıştır. Kalfalık Belgesi alan kişiler, ya “kalfa” ünvanı ile yarı kalifiye eleman olarak çalışmaya devam etmekte ya da ustalık kariyerine devam ederek ustalık belgesi almaktadırlar. Ustalık belgesi alanlar ise, ya kendi işyerlerini açarak ya da başkasının yanında “usta” ünvanı ile çalışmaktadırlar. Belge alanların ileri eğitime ve istihdama geçiş durumlarını gösteren herhangi bir istatistik mevcut değildir.

Çıraklık eğitimini bitirmeden ayrılanlar için iki alternatif yol bulunmaktadır. Birincisi, bu durumda olanlar diğer yaygın eğitim olanaklarından yararlanabilirler (Bkz. Bölüm 0405). İkincisi ise, kalfalık veya ustalık sınavlarına girebilmek için eğitime devam etmek şart değildir. Çıraklık ve ustalık eğitimine devam etmeden meslekte belirli süre çalıştığını kanıtlayanların (kalfalık sınavları için o alan için belirlenen çıraklık eğitim süresinin iki katı, ustalık sınavları için beş yıl) doğrudan kalfalık sınavına girerek belge almaları mümkündür. Bu düzenleme, çeşitli sebeplerle eğitime devam etmeyenlerin yeterliliklerini belgelendirebilmeleri bakımından büyük önem taşımaktadır.

0405- YAYGIN MESLEKİ EĞİTİM

Yaygın eğitim; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış fertlere, ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında, onların ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde, yaşam boyu yapılan eğitim-öğretim-üretim-rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin tümü olarak tanımlanmaktadır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda, yaygın eğitimin örgün eğitim ile birbirini tamamlayacak, gereğinde aynı vasıfları kazandırabilecek ve birbirinin her türlü imkânlarından yararlanacak biçimde ve bütünlük içerisinde düzenleneceği hükmüne yer verilmiştir. Sözkonusu kanunda resmî ve özel tüm kurum ve kuruluşların yaygın eğitim hizmeti verebileceği, ancak bu hizmetler arasındaki koordinasyonun Millî Eğitim Bakanlığınca sağlanacağı hükmü yer almaktadır.

Birçok bakanlık, kamu kurumu ve özel eğitim kurumu yaygın meslek eğitim hizmeti sunmaktadır. Yaygın mesleki eğitim hizmeti sunan kuruluşlar üç ana grupta toplanabilir:

➤ **Ücretsiz yaygın mesleki eğitim sunan kuruluşlar**

Çeşitli kurumların, genelde eğitim ve ekonomik düzeyi düşük kişilere yaygın mesleki eğitim sunmak üzere kurdukları kurumlar mevcuttur. Bu kuruluşlarca sunulan faaliyetlere katılanlardan ücret alınmadığı gibi imkanlar ölçüsünde katılımı teşvik amacıyla bazı desteklerde (cep harçlığı, ulaşım, yemek vb.) sağlanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu, Belediyeler, meslek kuruluşları ve gönüllü kuruluşların sundukları yaygın mesleki eğitim kursları bu kapsama girmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren çeşitli yaygın eğitim kurumları vardır. Bunların içinde en yaygın olanı Halk Eğitim Merkezleridir. Ayrıca, Pratik Kız Sanat Okulları, Olgunlaştırma Enstitüleri, Yetişkinler Teknik Eğitim Merkezleri, Endüstri Pratik Sanat Okulları faaliyet göstermektedir. Bunların yanında ihtiyaç olması halinde örgün eğitim kurumlarında da yaygın eğitim hizmeti sunulmaktadır.

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR); işsizler, işini kurmak isteyenler ve özürllüler başta olmak üzere değişik hedef gruplara yönelik aktif işgücü programları uygulamaktadır. İŞKUR, yaygın eğitim hizmetlerini il müdürlükleri kanalıyla koordine etmektedir. İl müdürlükleri, yaygın eğitim hizmetlerini genel olarak, kamu ve özel eğitim kurumları kanalıyla sunmaktadır. Hali hazırda devam etmekte olan AB tarafından finanse edilen Aktif İşgücü Piyasası Stratejileri Projesi ile Dünya Bankası tarafından finanse edilen Özelleştirme Sosyal Destek Projesi kapsamında sunulan aktif işgücü proramları için sektörden hizmet satınalımı yoluna gidilmektedir.

Belediyelerin son yıllarda yaygın eğitim faaliyetlerine ağırlık verdiği görülmektedir. Bu hizmetler genellikle ücretsiz olup öncelikli hedef gruplarının kadınlar ve genç işsizler olduğu söylenebilir.

Meslek kuruluşları ve gönüllü kuruluşlar başta kendi üyeleri olmak üzere, vatandaşlara yaygın eğitim hizmetleri sunmaktadır. Bu kuruluşların yaygın eğitim hizmetlerini sunmak için vakıf, eğitim merkezi gibi (MESS Eğitim Vakfı, İNİSEV, INTES-YOL-İŞ Eğitim Merkezi, TESK/METEM Eğitim Merkezleri vb.) yapılanmalara ağırlık verdikleri görülmektedir.

➤ **Ücretli yaygın mesleki eğitim sunan kuruluşlar**

Özel sektör tarafından açılan kurslar kapsamında ücretli yaygın mesleki eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Ayrıca, üniversitelerin bünyesinde bu amaçla kurulan Sürekli Eğitim Merkezleri de bu grup içerisinde değerlendirilebilir. Meslek kuruluşları ve gönüllü kuruluşlar eğitim hizmetlerini ücretsiz sunmakla birlikte, bazan finans desteği sağlamak amacıyla ücretli kurslar da düzenlemektedirler.

☞ **Hizmetiçi yaygın mesleki eğitim sunan kuruluşlar**

Kamu ve özel kuruluşlardan bazılarının kendi personelinin hizmetiçi eğitimi amacıyla açtıkları yaygın eğitim kurumları vardır. Ayrıca, bu ihtiyacı karşılamak için kamu, meslek ve özel kuruluşların birlikte oluşturdukları eğitim birimleri de bulunmaktadır (örneğin, Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü, TÜSSİDE). Özel sektörde faaliyet gösteren pek çok büyük ölçekli işletmenin kendi eğitim birimleri mevcuttur.

Yaygın eğitim hizmeti veren kuruluşlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Mesleki ve Teknik Eğitim Ulusal Gözlemevi Ülke Raporu -2001, sayfa 91-94.

040501 Giriş Koşulları

Zorunlu eğitim çağını geçmiş tüm bireyler, başka bir şart aranmaksızın yaygın mesleki eğitim hizmetlerinden yararlanabilirler. Ancak, bazı programların özelliğinden kaynaklanan giriş koşulları olabilir. Örneğin, bir meslek için düzenlenen ileri düzeydeki programa devam şartları arasında o mesleğe ilişkin temel beceriler eğitim modülünü bitirmiş olma şart aranabilmektedir.

Yaygın mesleki eğitim programları talebe bağlı olarak açılmaktadır. Bununla birlikte, eğitimi sunan kurumun sahip olduğu donanım, öğretmen durumu da kursların açılmasında belirleyici faktörlerdir. Kurumlar, talebi dikkate alarak eğitim arzında değişikliğe gidebilmektedir.

Yaygın mesleki eğitim faaliyetleri, katılımı teşvik amacıyla mobil olarak da verilebilmektedir.

040502 Müfredat Programları

Yaygın eğitim faaliyetleri süre, yer, düzey bakımından esnek bir yapıda sürdürülmektedir. Öğrenci veya çalışanların okulda veya iş yerinde olmaları gerekmeyen zamanlarda uygulanan programlar yoğunluktadır. Programların ve içeriklerinin belirlenmesinde yerel ihtiyaçları dikkate alan esnek bir yapı mevcuttur.

Eğitim programlarının süreleri, hedef grubun özelliğine ve program içeriğine göre farklılık göstermektedir. Genelde temel meslekî becerileri kazandırmayı amaçlayan yaygın meslekî eğitim programlarının uzun, meslekî gelişme programlarının süresinin ise daha kısa olduğu söylenebilir. Kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet içi eğitimlerinde genelde 3-5 günlük programları tercih ettikleri görülmektedir. On iki günden daha uzun süreli programlar oldukça azdır.

İŞKUR tarafından sunulan programlar içinde işsizler, kendi işini kurmak isteyenler ve engellilere yönelik programlar dikkati çekmektedir. Bu kapsamda İŞKUR, aşağıda sıralanan aktif işgücü programlarını uygulamaktadır;

- ☞ İşgücü yetiştirme kursları,
- ☞ Kendi işini kuracaklara yönelik kurslar,
- ☞ Meslek geliştirme kursları,
- ☞ Toplum yararına çalışma programları.

İŞKUR'un aktif işgücü programlarının büyük bir bölümü, Aktif İşgücü Piyasası Stratejileri Projesi ile Özelleştirme Sosyal Destek Projesi kapsamında yürütülmektedir.

Yaygın eğitim programları içeriğe bağlı olarak, sınıf ortamında veya uygulamalı olarak verilebilir. Pratik uygulama bölümü, kurumda bu amaçla oluşturulmuş atelyelerde olduğu gibi işyerlerinde de verilebilmektedir.

Kalite güvence sistemi için bkz. bölüm 04030203.

Sayısal veriler

Yaygın meslekî eğitime ilişkin sayısal verilerin farklı kurumlarca ve farklı formlarda toplanması, bu bilgilere ulaşılmasını ve bilgilerin sağlıklı biçimde yorumlanmasını güçleştirmektedir.

Tablo-9 Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Kurumlarda Yaygın Mesleki Eğitim

Kurum/Merkez Türü	Kurum Sayısı	Kursiyer Sayısı	Öğretmen Sayısı
Pratik Kız Sanat Okulu	437	98.887	290
Olgunlaşma Enstitüsü	15	2.194	393
Yetişkinler Teknik Eğitim Merkezi	13	16	*
Halk Eğitimi Merkezi	918	725.875	3.911
Özel Eğitim Kurumları	112	5.092	1.672
Meslek Kursları (3308 Sayılı Kanun'a Göre)	**	6.350	*
Toplam (Kamu)	1.495	838.414	6.266
Özel Kurslar	3.183	1.249.194	17.835
Toplam (Özel)	3.183	1.249.194	17.835
Toplam (Kamu+Özel)	4.678	2.087.608	24.101

Kaynak: DİE: Yaygın Eğitim İstatistikleri , 1999-2000

Not: Çıraklık eğitimi veren kurumlar dahil edilmemiştir.

* Bu merkezlerde bağlı buldukları meslek liselerinin öğretmenleri görev yapmaktadır.

** Meslekî ve teknik okul ve kurumlarınca açıldığından, bu kurslara ilişkin kurum ve öğretmen sayısı verilmemiştir.

Özel kurslar kapsamında, müzik, resim, tiyatro, bale, yabancı dil, sürücü kursu gibi amacı mesleki olabileceği gibi hobi kapsamında sayılabilecek kurslar da yer almaktadır. Bu kurslar içinde özellikle sürücü kursları önemli bir ağırlık taşımaktadır. Ayrıca, halk eğitimi merkezlerince sunulan kurs faaliyetlerinin önemli bir bölümü de genel yaygın eğitim amaçlıdır.

Yukarıdaki tabloda dikkat çeken en önemli husulardan birisi, her yıl 2 milyonun üzerinde kişinin bu faaliyetlere katılmasıdır. Dikkat çeken diğer bir husus ise, yaygın mesleki eğitim arzında özel kesimin kamudan daha büyük bir paya sahip olmasıdır.

Yukarıdaki eğitim kurumlarından yaygın mesleki eğitim alanların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo-10'da verilmektedir. Görüldüğü üzere, yaygın eğitimin en önemli hedef gruplarından birisini gençler oluşturmaktadır. MEB'na bağlı kurumlardan yaygın eğitim hizmeti alanların içinde 15-22 yaş grubunun oranı %69'dur.

Tablo-10 MEB'na Bağlı Kurumlarda Kursları Bitirenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Kamu		Özel		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
6-14 yaş grubu	69.110	11,8	7.637	0,7	76.747	6,9
15-22 yaş grubu	313.342	53,3	450.275	44,0	763.617	69,0
23-44 yaş grubu	184.574	31,4	493.646	48,2	678.220	61,3
45 ve daha yukarı yaş grubu	21.094	3,6	72.438	7,1	93.532	8,5
TOPLAM	588.120	100,0	1.023.996	100,0	1.106.554	100,0

Kaynak: DİE, Yaygın Eğitim İstatistikleri , 1999-2000

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan sonra vatandaşlara ücretsiz yaygın mesleki eğitim hizmeti sunan kuruluşlardan bir diğeri ise İŞKUR'dur. İŞKUR, 2002-2003 yıllarında 558 kurs kapsamında 18.124 kişiye işgücü yetiştirme eğitimi sunmuştur. İşgücü yetiştirme ve mesleki rehabilitasyon faaliyetleri kapsamında İŞKUR;

- 493 özürliye yönelik 40 mesleki eğitim kursu,
- 733 kişiye yönelik 42 kendi işini kurma eğitimi,
- 860 kişiye yönelik 49 istihdam garantili kurs,
- Özelleştirme Sosyal Destek Projesi kapsamında, özelleştirme sebebiyle işsiz kalan 15.146 kişiye yönelik 378 proje,
- İşsizlik Sigortası kapsamında 534 kişiye yönelik 26 mesleki eğitim kursu,

yürütmüştür.

Aynı dönem içinde 104 işyerinde, 219 eğitim semineri düzenlenmiş olup, bu seminerlere 4.634 kişi iştirak etmiştir.

İŞKUR ayrıca, öğrencilere yönelik meslek danışmanlığı hizmeti sunmaktadır. 2002-2003 yıllarında İŞKUR Meslek Danışma Merkezlerince, 1.191 okulda, 136.677 öğrenciye meslek danışmanlığı hizmeti sunulmuştur.

Daha önceki yıllara ait sayısal veriler için bkz. Mesleki ve Teknik Eğitim Ulusal Gözlemevi Ülke Raporu -2001, yaygın eğitim istatistikleri bölümü).

040503 Öğrenmenin Çıktıları

Yaygın meslek eğitim sonunda yapılan sınavda başarılı olanlar için "Kurs Bitirme Belgesi", başarı standardını yakalayamayanlar için ise "Kursa Katılım Belgesi" düzenlenmektedir.

Özel öğretim kurumları, MEB'inca onaylanan programları uygularlar. Kurs sonunda Bakanlık onaylı Kurs Bitirme veya Kursa katılım Belgesi verirler.

Yaygın eğitim yoluyla kazanılan kurs bitirme belgeleri çıraklık eğitime girişte değerlendirilir.

0406 MESLEK YÜKSEK OKULLARI

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunda meslek yüksek okulları "Belirli mesleklere yönelik ara insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan dört yarı yıllık eğitim-öğretim sürdüren bir yükseköğretim kurumu" olarak tanımlanmıştır.

Meslek yüksek okullarında eğitim okulda verilmektedir. Öğrenciler, her yıl altı hafta süreyle işyerlerinde staj yapmaktadır. Ayrıca açık öğretim uygulaması da vardır.

Meslek yüksek okulları faaliyetlerini, Yüksek Öğretim Kurulunun (YÖK) koordinasyonunda sürdürmektedir. Bu okullar, devlet üniversiteleri ve vakıf üniversiteleri bünyesinde kurulmaktadır. 4702 Sayılı Kanun ile bir üniversiteye bağlı olmaksızın vakıfların meslek yüksek okulu açmasına da imkan tanınmıştır.

2003-2004 öğretim yılında açık olan 612 meslek yüksek okulundan 474'ünde eğitim-öğretim yapılmıştır (bkz. Tablo-11). Faal olmayan okulların çoğunluğu, devlet üniversitelerine bağlı sağlık meslek yüksek okullarıdır.

Tablo-11 Meslek Yüksek Okullarının Dağılımı

Bağlı Olduğu Kurum	Meslek Yüksek Okulu Sayısı	2003-2004 öğretim yılında faal olan MYO sayısı
Devlet Üniversitesi	580	448
Vakıf Üniversitesi	28	25
Vakıf Tüzel Kişiliği	4	1
TOPLAM	612	474

Kaynak: YÖK, Meslek Yüksekokulları Raporu

Meslek yüksek okulu öğrencilerinin %3'ü vakıf üniversitelerinin, %97'si ise devlet üniversitelerinin bünyesindeki okullarda eğitim görmektedirler.

2003-2004 öğretim yılında, meslek yüksek okullarında 357.680'i tam zamanlı ve 204.997'si açık öğretim olmak üzere toplam 562.677 öğrenci öğrenim görmüştür. Tam zamanlı meslek yüksek okulu öğrencilerinin yaşlara göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo-12 Yaş ve Cinsiyete Göre Öğrenci Sayıları

Yaş	Öğrenci sayısı			Yaş	Öğrenci sayısı		
	Toplam	Kız	Erkek		Toplam	Kız	Erkek
Toplam	357.680	121.317	236.363	23	16.761	5.251	11.510
- 17	32.483	12.196	20.287	24	9.191	2.962	6.229
18	61.676	22.372	39.304	25	5.455	1.878	3.577
19	78.798	27.345	51.453	26-29	8.949	3.026	5.923
20	64.660	21.241	43.419	30-34	3.271	897	2.374
21	43.612	14.396	29.216	35-39	2.215	328	1.887
22	28.102	9.188	18.914	40+	2.506	237	2.269

Kaynak: DİE, Yükseköğretim İstatistikleri

Not: Açık öğretim dahil değildir.

2001 yılında yürürlüğe giren 4702 Sayılı Kanun ile mesleki ve teknik lise mezunlarının mesleklerinin devamı mahiyetindeki meslek yüksek okulu programlarına sınavsız geçişleri sağlanmıştır. Mesleki ve teknik lise mezunlarına sınavsız geçiş hakkının tanınmasından sonra, meslek yüksek okullarının kontenjanlarında ciddi artışlar sağlanırken, öğrenci profilinde de değişimler meydana gelmiştir. 2001'de meslek yüksek okulu öğrencileri içerisindeki genel lise mezunlarının oranı %45 iken, bu oran 2003 yılında %17'ye gerilemiştir (Tablo 13).

Tablo-13 MYO'larına Girenlerin Eğitim Türlerine Göre Dağılımı

Yıllar	Kontenjan	Yerleşen	Yerleşenlerin eğitim türlerine göre dağılımı			
			Genel Eğitim	(%)	MTE	(%)
2001	127.057	129.463	58.484	45,2	70.979	54,8
2002	196.609	193.686	12.304	6,4	181.382	93,6
2003	202.787	160.604	27.749	17,3	132.855	82,7

Kaynak: YÖK, Meslek Yüksekokulları Raporu

Öğrenci profilindeki bu değişimin, meslek yüksek okulu programlarının, mesleki ve teknik ortaöğretimde okutulan programların devamı mahiyetinde hazırlanmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

040601 Giriş Şartları

Ortaöğretimi tamamlamış olanlar, herhangi bir yaş, bölge, program sınırlaması olmaksızın meslek yüksek okullarına giriş için başvuruda bulunabilirler. Ancak girişlerde mesleki ve teknik lise mezunlarına önemli kolaylıklar sağlanmaktadır.

Mesleki ve teknik lise mezunları, alanlarının devamı mahiyetindeki meslek yüksek okulu programlarına sınavsız geçiş yapabilmektedirler. Farklı programlara devam etmek isteyenler ÖSYS'na girmek zorundadırlar. Bu sınavdan alınan puan, öğrencinin istediği programa kaydını yaptırıp yaptıramayacağını belirler.

Genel lise mezunları, ÖSYS sonuçlarına göre meslek yüksek okullarına kayıt yaptırabilmektedirler. Bununla beraber, özellikle sınavsız geçiş hakkı sağlandıktan sonra, mesleki ve teknik lise mezunlarının meslek yüksek okullarının hedef kitlesi haline geldiği görülmektedir.

Meslek yüksek okullarına girişi kolaylaştıran hususlardan biri de açık öğretim uygulamasıdır. Tam zamanlı meslek yüksek okulu öğrencileri diğer fakülte öğrencilerine sağlanan burs, yurt ve çeşitli indirimlerden yararlanırlar. Açık öğretim öğrencileri ise sadece öğrenci pasosuna sağlanan indirimlerden yararlanmaktadırlar.

Meslek yüksek okullarında açılacak programlar belirlenirken bölgenin potansiyeli ve ihtiyaçları dikkate alınmaktadır. Bu sebeple bazı programların bazı bölgelerde yoğunlaştığı veya o ile özgü programların uygulamaya konulduğu görülmektedir. Örneğin Bayburt ilinde organik tarımla ilgili önemli yatırımlar yapılmış ve bu ilde kurulan meslek yüksek okulunda organik tarım bölümü açılmıştır.

040602 Müfredat Programları

Meslek yüksek okullarında uygulanan program sayısı 265'tir. Bu programlar;

- Teknik programlar
- İktisadi ve idari programlar,
- Sağlık programları

olmak üzere üç ana grupta toplanabilir. Okulların %65-70'inde bulunan ve öğrencilerin %70-80'inin izlediği program sayısı ise 18'dir. Bu programların 15'i altı ay süren, 130 alan uzmanı ve meslek kuruluşu temsilcilerinin katıldığı bir çalışma sonunda güncelleştirilerek, 2002-2003 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Diğer üç program ise 2003-2004 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Geri kalan tüm programların benzer bir yolla geliştirilip güncelleştirilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Programların ortak özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Programların süresi 4 yarı yıldır.

- İlk iki yarı yılda toplam 16 kredilik genel bilgi dersi vardır. Bu kredilerin 8'i yabancı dil dersidir.
- Teknik programlarda 14 kredilik ortak ders bulunmaktadır Bunlar matematik (8), Teknolojinin Bilimsel İlkeleri (4) ve Genel ve Teknik İletişim (2) dersleridir.
- Teknik programlardan mezuniyet için gerekli olan kredi genelde 112'dir. Bazı programlarda mezuniyet kredisi daha azdır.
- Üçüncü ve dördüncü yarı yılda genelde 4'er kredilik seçmeli ders vardır. Her program için seçmeli dersler ayrı ayrı belirlenmiştir. Öğrenciler bu gruptaki dersler arasından seçme yaparlar. Ayrıca okullar, yerel ihtiyaçları ve teknolojik gelişmeleri dikkate alarak ilave seçmeli ders programı hazırlayabilmektedirler.

Sözü edilen programların 3 yılda bir gözden geçirilmesi, 5 yılda bir ise esastan geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca, akreditasyon dahil olmak üzere bir kalite güvence sisteminin oluşturulması çalışmalarına başlanmıştır. Geliştirilen programlar izlenmekte ve üniversite-sanayi işbirliği protokolleriyle işyerinde eğitim yöntemleri denenmektedir.

040603 Öğrenmenin çıktıları

Meslek yüksek okullarını başarıyla bitirenlere “Meslek Yüksek Okulu Diploması” verilir. Bu okulların teknik programlarından mezun olanlar “tekniker”, idari ve iktisadi alanlarından mezun olanlar ise “meslek elemanı” ünvanı ile istihdam edilirler. Bu diplomaya sahip olanlar ayrıca üniversitelerin lisans programlarına da devam edebilirler.

Öğrenciler, eğitimleri sırasında ara sınav ve yarıyıl sonu sınavlara girmek zorundadır. Kayıt, öğretim ve başarıya ilişkin hususlar, YÖK'nun koyduğu esaslara göre, meslek yüksek okulunun bağlı olduğu üniversite tarafından belirlenir.

Meslek yüksek okullarından mezun olanlar, fakültelerin belirlediği kontenjan sınırları içerisinde, lisans programlarına devam edebilmektedirler. 2547 Sayılı Kanun'da 2001 yılında yapılan değişiklikle, sınavsız olarak meslek yüksek okullarına girip mezun olanların lisans programlarına dikey geçiş yapmaları için bir kontenjan ayrılmasını hükme bağlamıştır. Bu düzenlemenin amacı, meslekî ve teknik orta öğretim okullarından mezun olanların lisans programlarına devam şanslarının yükseltilmesidir. Uygulamaya ilişkin esas ve usuller 19 Şubat 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Dikey Geçiş Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre, meslek yüksek okulu mezunları, dikey geçiş için örgün lisans programlarına ve açık öğretim lisans programlarına başvurabilirler. Aynı şekilde açık öğretim ön lisan mezunları da açık öğretim lisans programlarına veya örgün lisans programlarına başvurabilirler.

Dikey Geçiş Sınavı kontenjanları son iki öğretim yılında ancak %80 civarında doldurulabilmektedir. Orta öğretim başarı düzeyi düşük olan ve sınavsız geçişle MYO eğitimine başlayan öğrencilerin önemli bir bölümü dikey geçiş sınavlarında başarılı olamamakta, başarılı olarak herhangi bir lisans programına yerleştirilenler ise programı takip etmekte zorlukla karşılaştığından üniversite ile ilişkileri kesilmektedir.

Okul bazında yapılmış bazı münferit çalışmalar dışında, meslek yüksek okulu mezunlarının istihdam durumlarını gösteren sürekli ve güvenilir bir izleme araştırması bulunmamaktadır.

0407 LİSANS DÜZEYİNDE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

Üniversite düzeyinde temel mesleki ve teknik eğitim yapılmamaktadır.

0408. KAYNAKÇA

1. MEB Sayısal Veriler (tüm ilgili yıllar)
2. DİE Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları
3. DİE Hanehalkı İşgücü Veritabanı
4. DİE, Örgün Eğitim İstatistikleri
5. DİE, Yaygın Eğitim İstatistikleri
6. ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri
7. YÖK, Meslek Yüksekokulları Araştırması
8. MEB Mezunları İzleme Araştırmaları
9. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu
10. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu
11. TOBB Kanunu
12. 507 Sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu ve İlgili Yönetmelikler
13. YÖK Kanunu
14. MEB Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği
15. Çıraklık Sözleşmesi
16. Beş Yıllık Kalkınma Planları
17. MEGEP Proje Dokümanları
18. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Öğretim Programları
19. Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Öğretim Programları
20. Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Öğretim Programları
21. Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Öğretim Programları

Web Siteleri

1. MEB: www.meb.gov.tr
2. DİE: www.die.gov.tr
3. DPT: www.dpt.gov.tr
4. YÖK: www.yok.gov.tr
5. İŞKUR : www.iskur.gov.tr
6. Meslek Kuruluşları ve Gönüllü Kuruluşlar: (TOBB, TESK, TİSK, Türk-İş vb.)
7. Üniversite web siteleri

Ek-1 Temel Mesleki ve Teknik Eğitim içinde Temel Yollar

